

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

Koncepce národní identity v současné české politice

Vnímání národní identity očima mladých Čechů a její srovnání s generací našich prarodičů

Diplomová práce

Vypracovala:

Bc. Michaela Dudíková

Vedoucí práce:

Mgr. Jakub Havlíček, Ph.D.

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, pod dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem veškerou použitou literaturu a jiné zdroje.

V Olomouci, dne 7.12.2015

.....

Podpis

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala všem respondentům za ochotu a čas, který si na rozhovory udělali. Rovněž bych ráda poděkovala svému vedoucímu diplomové práce Mgr. Jakubu Havlíčkovi, Ph.D., za dohled, rady a pomoc při psaní práce. Velké díky patří také mé rodině a přátelům, kteří mě neustále podporovali.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá vnímáním národní identity českým obyvatelstvem a to z pohledu dvou odlišných věkových skupin. Hlavním cílem je zjištění, jak mladá generace Čechů přistupuje k pojetí národní identity a následné srovnání s přístupy generace starší. Teoretická část se věnuje vymezení základních pojmů, pro pochopení základních souvislostí a následné práce s nimi. Také nastiňuje historický průběh formování národů a s ním související národní identitu. Veškeré informace budou použity z odborné literatury.

Praktická část bude uskutečněna prostřednictvím kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaných rozhovorů. Cílem je zjistit kde se formuje národní vědomí, kdo jej ovlivňuje a jak je vůbec chápáno.

Klíčová slova:

Národ, identita, národní cítění

Annotation:

This thesis deals with the perception of national identity Czech population from the perspective of two different age groups. The main aim is to discover how the young generation of Czechs accesses the concept of national identity and subsequent comparison with the older generation approaches. The theoretical part defines the basic concepts for understanding fundamental aspects and then work with them. It also outlines the historical course of the formation of nations and the related national identity. All information will be used in the literature.

The practical part will be done through qualitative research in the form of semi-structured interviews. The aim is to find out where they formed a national consciousness, who it affects and how it is perceived.

Key words:

Nation, identity, national feeling

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Teoretická část	8
2.1 Historické vymezení	9
2.2 Národ.....	11
2.3 Etnicita	14
2.4 Nacionalismus	16
2.4.1 Český nacionalismus	20
2.5 Identita	23
2.5.1 Národní identita.....	25
2.5.2 Význam národní identity v moderní době - globalizace	28
2.5.3 Pojetí národa a identity v kontextu české kultury	28
3. Praktická část	31
3.1 Cíle výzkumu	32
3.2 Metodologie	32
3.3 Metodika výzkumu	33
3.3.1 Výzkumný design.....	33
3.4 Vzorek výzkumného šetření.....	34
3.4.1 Přehled respondentů	34
3.5 Analýza dat	35
3.6 Analyzované kategorie.....	35
3.6.1 Národní identita.....	35
3.6.2 Hrdost.....	40
3.6.3 Prezident.....	48
3.6.4 Evropská unie.....	51
3.6.5 Vztah k cizincům	55
3.6.6 Srovnání s dřívější dobou.....	59
3.6.7 Pravý Čech	62
4. Závěr	64
5. Seznam zdrojů.....	66

1. Úvod

V současné moderní společnosti, kdy se jednotlivé kultury mísí, lidé mohou cestovat a žít prakticky kdekoliv na světě, kdy se stírají rozdíly mezi hranicemi jednotlivých států, dochází ke krizi národních identit a oslabuje se pojetí národního vědomí příslušníků jednotlivých národů. Ani Češi nejsou výjimkou. Naskytá se otázka, na základě čeho příslušníci českého národa vymezují svou národní identitu? Ohlédnou-li se na Českou republiku, musím se ptát: „*Jsou Češi hrdí na svou zemi? Jestliže ano, pak na co konkrétně?*“ Proto se ve své diplomové práci budu snažit vypátrat, jaký postoj zaujímají vybraní respondenti k naší zemi a zdali se tento vztah mezi nimi liší. Z toho důvodu jsem záměrně zvolila dvě rozlišné skupiny respondentů. Jednou z nich je mladší generace Čechů, ovlivněná moderní dobou a technologickým rozvojem. Zde předpokládám, že díky možnosti cestovat a pracovat v zahraničí, bude mít spíše slabší pouto k České republice než druhá skupina reprezentovaná starší generací. Předpokládám, že tito respondenti, vyrůstající a žijící za dob minulého režimu a ovlivnění zejména rozpadem Československa, budou mít dle mého názoru silnější vztah k naší zemi, neboť v dřívějších dobách byly tradiční hodnoty vyzdvihovány více než v současné, multikulturní společnosti. Výzkumné otázky práce tedy jsou : „*Pocituje starší generace Čechů silnější pouto ke své zemi než generace mladší? Zdali ano, proč tomu tak je? A jaký je rozdíl vnímání národní identity mezi jednotlivými věkovými kategoriemi?*“

Práce je rozdělena do dvou částí, tj. na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se budu snažit osvětlit základní pojmy, související s národem a národní identitou, které je důležité vymezit, neboť s danými termíny budu v průběhu pracovat. V této části se také zaměřím na historické souvislosti, díky nimž se v průběhu dějin formoval, jak národ, tak národní identita a jaký to mělo dopad na povědomí obyvatelstva. Část praktická se uskutečnila formou kvalitativního výzkumu, konkrétněji polostrukturovanými rozhovory a metodou nezúčastněného pozorování. Výsledky z obou skupin byly následně po provedení všech výzkumných kroků srovnány a vyhodnoceny.

2. Teoretická část

V současné době vidíme, jak národnostní a etnické skupiny, proudící neustále po celém světě, mění mapu, jak Evropy, tak i celého světa. České republice se tento fenomén samozřejmě také nevyhnul. Na ty, co odešli do zahraničí, je pohlíženo tak, že získali občanství v jiném státě a „domů“ se již natrvalo nevrátí. Tito lidé se přizpůsobili kulturnímu prostředí země, kde žijí. Avšak, to není tak úplně pravda. Otázka migrace a též i emigrace je hlavní faktor, který formuje globalizaci a nadále i formovat bude.¹ Tedy pohledy na Čechy, kteří opustili zemi, nejsou omezeny pouze na ty, kteří odešli před rokem 1989, ale zaměřují se také na odchody v nedávné době a též na krajany, kteří odejdou v nejbližší budoucnosti. S ohledem na minulost si povšimněme, že dříve lidé odcházeli natrvalo, snažili se splynout s novým prostředím, bez možnosti návratu zpět. Dnes je však situace opačná. Mnohdy mluvíme o tzv. „*brain drain*“, tedy odchodu mladých, vzdělaných lidí do zahraničí. Nejedná se však o jednostrannou záležitost. Tito lidé mají tendenci se vracet, pohybují se v tzv. „*kruhu*“. Odchází do zahraničí s cílem získání a obohacení novou zkušeností a ne pouze v případě sociální či ekonomické krize. Velmi často také prostřednictvím technologií udržují kontakt s domovskou zemí.² Oproti dřívějším dobám, tedy zejména 1948 a 1968 je také rozdíl v tom, že si čeští občané mohou své občanství ponechat. Tím tedy zachovávají sounáležitost k domovské zemi. Často učí své děti jak rodnému jazyku, tak i jazyku země, kde žijí³. Tedy „*právě nad slovem vlastenectví, které v naší zemi bohužel mnoho lidí považuje za něco staromódního a nepatřičného se musíme zamýšlet a vidět jeho pozitivní rozměr i na širší mezinárodní úrovni. Jde o to, že zatímco zaslepený nacionalismus uzavírá cestu porozumění a spolupráce mezi jednotlivými státy a národy, vlastenectví krajanských skupin v různých zemích pomáhá často naopak velmi významně otvírat dveře například menším zemím u těch větších*“.⁴

Můžeme si povšimnout, že v současné době z hlediska hranic států a tedy i společností můžeme mluvit o tzv. „*propustnosti*“, kdy se lidé mohou přesunovat z jedné

¹ BROUČEK, Stanislav, Grulich, Tomáš: *Krajané a česká republika. Hledání možností k nové otevřené spolupráci*. Praha. Etnologický ústav. 2009. S. 26-30. ISBN 978-80-87112-23-6.

² Tamtéž. S. 26-30.

³ Tamtéž. S. 48-49.

⁴ Cit. BROUČEK, Stanislav, Grulich, Tomáš: *Krajané a česká republika. Hledání možností k nové otevřené spolupráci*. Praha. Etnologický ústav. 2009. S. 8. ISBN 978-80-87112-23-6.

společnosti do druhé a nemusí dodržovat všechny podstatné a charakteristické znaky společnosti, ve které se narodili.⁵

2.1 Historické vymezení

Existovaly dva typy formování národních států.⁶ První byl založen na řízeném nacionalismu, kdy se jednalo o identifikaci občanů se státem a podrobení jejich zájmů, zájmu vyššímu - státnímu. Druhý typ se nazýval hledající, kdy příslušníci dílčí části určité populace, neměli kontrolu nad státem, a snažili se o dosažení autonomie.⁷ V prvním případě se jednalo o národní stát, který byl vytvořen již v raném novověku, kdežto druhý typ pramení ze situace nevládnoucích etnických skupin, které vyústily v podobu národního hnutí, s cílem dosažení svébytné národní existence, která není pro příslušníky samozřejmostí. Což je případ Rakouska-Uherska,⁸ jejíž součástí byl i český národ. Etnické skupiny se od moderního národa lišily absencí úplné sociální skladby, oslabenou kulturou a polickou autonomií. Snahy těchto skupin o národní hnutí se často dostávaly do konfliktu zájmů vládnoucích elit, kdy cílem bylo překonání starých legitimit a politická modernizace.⁹ „*Orientace na budování moderního národa jako pospolitosti rovnoprávných občanů se mohla v podmínkách absolutismu uplatnit teprve jako reakce na krizi staré panovnické a náboženské legitimacy. Státní politika neměla být vedena ve jménu monarchie z Boží vůle, ale ve jménu národa. Ve společnosti občanů-příslušníků moderního národa-jíž nebylo místo pro politická feudální privilegia ani pro hierarchický vztah mimoekonomických závislostí.*“¹⁰

Aby se jedinci pak identifikovali s národem, bylo nutné stanovit několik podmínek. Takovými podmínkami bylo vymezení národního území, poznatky o událostech, které se odehrály v minulosti, jazyk, zachování národně kulturních tradic a zvyků, sblížení a pochopení životního stylu jednotlivých etnických skupin.¹¹ Vše výše zmíněné bylo

⁵ BROUČEK, Stanislav, Grulich, Tomáš: *Krajané a česká republika. Hledání možností k nové otevřené spolupráci*. Praha. Etnologický ústav. 2009. S. 26-30. ISBN 978-80-87112-23-6.

⁶ HROCH, Miroslav: *Národy nejsou dílem náhody (Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů)*. Praha. Slon. 2009. S. 49. ISBN 978-80-7419-010-0.

⁷ Tamtéž. S.49.

⁸ Tamtéž. S.49.

⁹ Tamtéž. S. 50.

¹⁰ Cit. Tamtéž. S. 51.

¹¹ HROCH, Miroslav: *Národy nejsou dílem náhody (Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů)*. Praha. Slon. 2009. S. 51. ISBN 978-80-7419-010-0.

v kompetenci vzdělanců, kteří byli pověřováni panovníkem. Národní hnutí pak vznikla z popudu též vzdělaných lidí určité etnické skupiny, která se rozhodla šířit národní uvědomění své skupiny.¹² Jelikož česká země byla součástí multietnické říše, což bylo Rakousko-Uhersko, existovala zde zemská samospráva i zemský sněm, jejichž centrem byla odedávna Praha.¹³ „*Historie se bezprostředně připomínala ve stabilních zemských hranicích, osudy království a jeho vladařů také ve stavebních památkách, zejména v Praze, v reliktech privilegií královských měst. Národní relevanci odkazu minulosti ovšem komplikovala okolnost, že každá z českých zemí (Čechy, Morava a zbytek Slezska) tvořila samosprávný celek s vlastním sněmem, soudním systémem i s odlišnou geopolitickou polohou: historie promlouvala k obyvatelstvu každé z nich poněkud odlišně.*“¹⁴ Neodmyslitelnou roli měla též katolická církev.¹⁵

Můžeme se dočíst, že i přes všechny hrůzy a teror, které se na našem území uskutečnily, si český národ zachoval víceméně jedinečnou slušnost a morální zásady.¹⁶ Ať již lidé brojili proti režimu, nebo uskutečňovali nejrůznější manifestace, všechny akce se vyznačovaly atmosférou nejen přátelství a soudržností, ale také nebyly zaznamenány žádné větší vandalské útoky.¹⁷ Základ této slušnosti můžeme říci, nastínil T. G. Masaryk, který též vyzdvihoval hodnoty jako pracovitost a poctivost. A následně po tomto „*masarykovském*“ znaku, navázal na ikonu slušnosti i Václav Havel. Tato slušnost však postavila hranice mezi určitými profesními odvětvími. Ekonomické a tržní obory zastávaly názor, „*slušnost rovná se slabost*“, a „*trh by měl být morálně neutrální*“, kdežto humanitní obory se dovolávaly opaku.¹⁸ S ohledem na minulost a výše zmíněného T. G. Masaryka, je považován za významnou osobnost českých dějin, jež je Čechy vyzdvihována, neboť je považován za zakladatele demokraticky politického uspořádání, kdy zastával hodnoty občanství, i když mnohdy vystavoval tzv. „*svůj krk*“ a též se snažil propojit myšlenky vlastenectví s hodnotami humanismu.

¹² HROCH, Miroslav: *Národy nejsou dílem náhody (Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů)*. Praha. Slon. 2009. S. 51. ISBN 978-80-7419-010-0.

¹³ Tamtéž. S. 69.

¹⁴ Cit. HROCH, Miroslav: *Národy nejsou dílem náhody (Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů)*. Praha. Slon. 2009. S. 69. ISBN 978-80-7419-010-0 .

¹⁵ Tamtéž. S. 69

¹⁶ KLICPEROVÁ-BAKER, Martina, FEIERABEND, Ivo. K. a kolektiv: *Demokratická kultura v České republice. Občanská kultura, étos a vlastenectví ze srovnávacího pohledu*. Praha. Academia. 2007. S. 14. ISBN 978-80-200-1433-7.

¹⁷ Tamtéž. S. 15.

¹⁸ Tamtéž. S. 14.

Nejen tyto hodnoty však byly ústředními. Za Masarykovy vlády patřilo hospodářství naší země mezi světové jedničky.¹⁹ Tj. doba, na kterou by měl být hrdý každý Čech.

Později však nastala doba nesvobody a útlaku a české vlastenectví bylo podrobováno tvrdým zkouškám. Patrioti a vlastenci byli vězněni a odsuzováni k smrti, konkrétně v dobách nacistických a komunistických. Velké osobnosti české kultury byly na tzv. „černé listině“, neboť nevyhovovaly danému režimu či snad byly považovány za velmi kosmopolitní.²⁰ I v těchto těžkých dobách, kdy bylo vlastenectví víceméně utlumeno, se našli jedinci, kteří byli ochotni za stát bojovat. Takovým příkladem může být Jan Palach a jiní. Hrozilo-li však státu nebezpečí, dokázali se Češi semknout a svou zemi chránit.²¹ „*To, že nacionalismus měl kulturně občanskou podstatu a že slušnost byla jedním z pilířů Masarykova vlasteneckého odkazu, přispělo ke smírnému a racionálnímu řešení politických krizí. Tyto charakteristiky také pomáhají zdárné reintegraci země do Evropy, i když se v tomto procesu navzájem potýkají občanské a kulturně specifické proudy. V českých dějinách lze nalézt i výjimku, kdy liberální vlastenectví a slušnost byly vystřídány nelidskostí: hned po skončení druhé světové války se strhla vášeň etnického nacionalismu zaměřeného na Němce. Mimořádné situace a podněceného etnického šovinismu tehdy takticky využili komunisté při nastolení své moci*“.²² Musím se však ptát, „*jsou tyto morální hodnoty dodržovány i v dnešní době? Nevytratily se?*“

2.2 Národ

Definovat pojem národ není jednoduché. S ohledem na nejrůznější autory, věnující se tomuto tématu se jejich pojetí různí. Neexistuje jednotná definice vymežující pojem „národ“. Co však můžeme říci, je skutečnost, „*že národy, stejně jako státy jsou nahodilostí a nikoli všeobecnou nutností. Ani národy ani státy neexistují ve všech dobách a za všech okolností. Člověk dělá národy, národy jsou plody lidského přesvědčení, loajality a solidarity. Pouhá kategorie osob (dejme tomu např. okupantů daného území, nebo mluvčích daného jazyka) se stává národem, jestliže a když členové*

¹⁹ KLICPEROVÁ-BAKER, Martina, FEIERABEND, Ivo. K. a kolektiv: *Demokratická kultura v České republice. Občanská kultura, étos a vlastenectví ze srovnávacího pohledu*. Praha. Academia. 2007. S. 16. ISBN 978-80-200-1433-7.

²⁰ Tamtéž. S. 17.

²¹ Tamtéž. S. 16-17.

²² Cit. Tamtéž. S. 18.

této kategorie závazně uznají určitá vzájemná práva a povinnosti vůči sobě na základě svého společného členství.“²³

Pojem národ byl definován již Cicerem za dob římských.²⁴ Dále pak v dobách středověkých bylo slovo národ bráno jako označení lidí, sdílející společné území a vyznačující se stejným jazykem. Primordialisté si pod tímto pojmem představují obyvatelstvo se stejným původem, historií, tradicemi, územím, kdy tohle pojetí národa bylo vyprodukováno Velkou francouzskou revolucí.²⁵ Pojetí národa moderního je pak vnímáno jako *„nejvyšší forma etnického společenství vzniklá na podkladě společného jazyka, kultury, ekonomiky, historického vývoje i psychického založení. Jeho rozvoj nastal teprve v průmyslových společnostech, které se vyvíjely podle sociální a politické struktury a vlády podle charakteru ekonomiky, a kdy se zároveň uskutečnily všechny podmínky pro vznik a vývoj národa.*“²⁶

Můžeme také říci, že národ a pochopení významu slova se formovalo v závislosti na daném území a dané době. *„Společným rysem naprosté většiny prací, které byly od poloviny 19. století publikovány, bylo primordialistické (či podle některých autorů perenialistické) pojetí národa: axiomatický názor, který odpovídal také dobovému veřejnému mínění, že národ je odvěkou kategorií, jejíž objektivní existenci je možno a nutno oživovat, obrozovat, poněvadž je specifickou hodnotou lidského rodu. Toto prolnutí primordialismu ze sféry politického zápasu do sféry vědeckého výzkumu bylo dalším důsledkem skutečnosti, že ti kdo národ studovali, byli zároveň jeho příslušníky, či lépe řečeno účastníky národního zápasu, ať již měl jakoukoli podobu.*“²⁷

Názorů, co je to primordialismus je mnoho. Jedním z jejich tvrzení však je, že etnická skupina existovala odjakživa, nejen v podobě v jaké ji známe v současnosti. S ohledem na etnicitu, primordialisté zastávají názor společného původu, teritoria, jazyka a že etnikum vyrůstá z dřívějšího etnického základu a pouta uvnitř něj jsou zpevňována jazykem či určitými symboly. Také narození, náboženství a příbuzenské vazby jsou

²³ Cit. GELLNER, Ernest, André: *Národy a nacionalismus*. Praha. Hříbal. 1993. Str. 17-18. ISBN 80-900892-9-1.

²⁴ MALINA, Jaroslav: *Antropologický slovník*. Brno. Akademické nakladatelství CERM. 2009. S. 2727. ISBN 978-80-7204-560-0.

²⁵ Tamtéž, S. 2727.

²⁶ Cit. Tamtéž, S. 2728.

²⁷ Cit. HROCH, Miroslav: *Národy nejsou dílem náhody. Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů..* Praha. Slon. 2009. S. 18. ISBN 978-80-7419-010-0.

pojítkem s danou skupinou, do které jedinec patří a díky čemuž se liší od ostatních. Tyto pouta jsou neměnná a jedinec si je svobodně nevolí.²⁸

Oproti tomuto pojetí národa stojí druhá skupina, zastávající konstruktivistický názor. Konstruktivismus zdůrazňoval, že národ je zejména formován společnými dějinami, což znamená, že příslušníci daného národa sdílejí tzv. „*pospolitost osudu*“. Konstruktivisté se zaměřují na sociální kořeny a etnicitu. Zdůrazňují konkrétní okolnosti vytvářející etnický základ národa a též rozlišují mezi silnou a slabou etnicitou.²⁹ Jedná se o to, že příslušníci si svou příslušnost k národu uvědomují a přejí si ji.³⁰

Zkušenosti s ideou národa a nacionalismu, byly neblaze poznamenány po 2. světové válce. Některé vědecké teze se lišily, v jiných se badatelé shodovaly. Badatelé zaujímali distanc zejména od pojetí národa jako odvěké, dané kategorie a též i od rasových teorií. Shoda naopak panovala v případě, kdy si příslušníci daného národa uvědomují svou sounáležitost a loajalitu k němu.³¹ Dále pak vznikla představa dvojího pojetí národa. „*Prvým byl nacionalismus pokrokový-liberální a demokratický, který se zrodil v západní Evropě z anglického liberalismu a především z demokratických myšlenek Velké francouzské revoluce. Proti němu se stavěl reakční nacionalismus „nezápadní“, který byl určován především německou jazykovou definicí národa, a který byl podle jeho názoru iracionální, mytologický a autoritativní.*“³² Státy byly považovány za sekularizované, bojující za svobodu, ústavu a občanská práva, bez ohledu na etnickou či sociální příslušnost a rovnoprávnost všech občanů. Východní státy prosazovaly koncepci státu jako společnosti, odmítající cizí (západní) vlivy, zdůrazňující kolektivní práva, rozdělující lid podle rasy a třídy.³³ Miroslav Hroch vyslovil též tvrzení, že „*skupina, národ byla vždy charakterizována kombinací několika druhů vazeb a vztahů (jazykových, historických, teritoriálních, ekonomických, náboženských, politických atd.), přičemž absence některého vztahu nevylučovala existenci národa. Příslušníci jsou navzájem spjati komunikačně i společným osudem ve vyšším stupni než s příslušníky*

²⁸ MALINA, Jaroslav: *Antropologický slovník*. Brno. Akademické nakladatelství CERM. 2009. S. 3246. ISBN 978-80-7204-0.

²⁹ TESAŘ, Filip: *Etnické konflikty*. Praha. Portál. 2007. S. 54-55. ISBN 978-80-7367-097-9.

³⁰ HROCH, Miroslav: *Národy nejsou dílem náhody (Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů)*. Praha. Slon. 2009. S. 19. ISBN 978-80-7419-010-0.

³¹ Tamtéž. S.21.

³² Cit. Tamtéž. S.22.

³³ Tamtéž. S.23.

*jiných národů a že jsou pospolitostí rovnoprávných občanů, kteří se za příslušníky národa považují.*³⁴

Za jednu z důležitých událostí formující národní cítění můžeme považovat, s ohledem na minulost, rozvoj knihtisku. Knih tisk byl jednou ze základních forem možnosti kapitalistického podnikání, díky němuž jednotlivá vydavatelství překračovala hranice národních států, a rozvíjel se mezinárodní trh s knihami. S tímto knihtiskem byl rovněž spojený rozvoj jednotlivých administrativních jazyků v daných zemích. Můžeme říci, že *„sblížení kapitalismu a technologie tisku v otázce osudové rozmanitosti lidských jazyků vytváří možnost představy nové formy společenství, která svou základní morfologií připravuje půdu pro vznik moderního národa. Potenciální rozsah těchto společenství byl z jejich vlastní podstaty omezený a souvisel jen zcela náhodně s existujícími politickými hranicemi (jež byly obecně nejzazšími hranicemi rozpínavosti dynastií).*³⁵ Povšimněme si také, že většina států, považující se za státy moderní, má své vlastní, *„tištěné“* jazyky, ne vždy je tomu však pravidlem. Tedy ne vždy se dané území shoduje s rozsahem daného jazyka.³⁶ Musíme si uvědomit, že národy plodí nacionalismus a ne naopak, jak by se mohlo mylně zdát. Ten sice pramení z lidové kultury, nadále ji však, ale obohacuje o novou, cizí kulturu, tzv. *„kulturu vysokou“*.³⁷

2.3 Etnicita

Pojem etnicita, současně ve spojení s etnickými skupinami či etnickým konfliktem je v současnosti často rozebírán. Antropologové věnují pozornost etnickým vztahům v dané skupině a důležitosti, které jim členové skupiny přisuzují. Důvod, proč je pojem etnicita v současné době neustále rozebírán, je neustálá migrace a globalizace ve světě, ovlivněná narůstajícím přílivem pracovní síly a následným seskupením lidí různého etnického původu.³⁸

³⁴ Cit. HROCH, Miroslav: *Národy nejsou dílem náhody (Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů)*. Praha. Slon. 2009. S. 24. ISBN 978-80-7419-010-0.

³⁵ Cit. ANDERSON, Benedict: *Představy společenství. Úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha. Karolinum. 2008. S. 62. ISBN 978-80-246-1490-8.

³⁶ Tamtéž. S. 62.

³⁷ Tamtéž. S. 58-62.

³⁸ Tamtéž. S. 62

Samotné slovo „*eticita*“ podle Thomase Eriksena mělo v průběhu historie mnoho významů. Avšak v oblasti sociální antropologie byl tento termín víceméně vymezen v 60. letech 20. století. Jedná se o určení vztahu členů jedné skupiny vůči druhé, kulturně odlišné. Často negativně spojován s rasovými vztahy a s nimi spojenými rasovými předsudky.³⁹ Eriksen tvrdí, že „*eticita je aspekt sociálního vztahu mezi osobami, které se pokládají za zásadně odlišné od členů ostatních skupin, jejichž existenci si uvědomují a s nimiž vstupují do kontaktu. Lze ji proto definovat také jako sociální identitu (založenou na kontrastu ke konkrétním druhým) vymezenou metaforickým či fiktivním příbuzenstvím*“.⁴⁰ Častým problémem bývá vymezení, co je *eticita* a co ne. A nezdá se, že by byl problém tento pojem osvětlit, neboť mnoho odborníků má na uvedené téma naprosto odlišné názory. Například podle sociologického slovníku je *eticita* vymezena jako „*vzájemně provázaný systém kulturních (materiálních a duchovních), rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu, působících v interakci a formujících etnické vědomí člověka, jeho etnickou identitu a orientaci. Etnicita je jednou ze základních charakteristik člověka jako spol. a kult. bytosti. Je to komplexní a dynamický otevřený znakový systém vzájemně a trvale se ovlivňujících prvků, které vznikají, reprodukují a zanikají v kultuře a ve společnosti. Tento obecný systém reálně existuje pouze v jedinečných historicky proměnlivých podobách. Jako svého druhu nástroj diferenciac lidstva na skupiny, jejichž vzájemná odlišnost a vnitřní homogenita jsou vyjádřeny kult., se často užívá ve významu-etnické příslušnosti*“.⁴¹

V současnosti se totiž lidé na celém světě stávají, jak podobnějšími, tak zároveň i odlišnějšími, a tím důvodem je právě *eticita*, která kulturní odlišnosti dělá srovnatelnějšími a též nabízí možnost diskuze ohledně těchto odlišností. S tím, jak etnické skupiny v dnešní době využívají moderní technologii a vymoženosti sdělovacích prostředků, tak k udržení soudržnosti uvnitř skupiny a i k vytvoření odstupe vůči „*druhým*“, prostřednictvím prezentace vlastních kulturních požadavků.⁴² Z hlediska vytváření sociálních identit a skupin se dříve předpokládalo, že jedinec buď

³⁹ ERIKSEN, Thomas-Hylland: *Etnicita a nacionalismus. Antropologické perspektivy*. Praha. Slon. 2012. S. 17-22. ISBN 978-80-7419-053-7.

⁴⁰ Cit. Tamtéž. S. 37.

⁴¹ Cit. MAŘÍKOVÁ, Hana, PETRUSEK, Miloslav, VODÁKOVÁ, Alena a kol.: *Velký sociologický slovník*. Praha. Karolinum. 1996. S. 276-7. ISBN 80-7184-164-1.

⁴² ERIKSEN, Thomas-Hylland: *Etnicita a nacionalismus. Antropologické perspektivy*. Praha. Slon. 2012. S. 263-264. ISBN 978-80-7419-053-7.

přísluší k jedné skupině, anebo k druhé. Ovšem dnes se může hlásit k oběma. Důvod je zejména neohraničenost a nestabilita jednotlivých etnik. Tudíž vidíme, že identita je nestálá, elastická a může se měnit podle požadavků společnosti.⁴³

Etnické skupiny se vyznačují určitými kulturními základy, společnými všem členům a dále také náboženským vyznáním či jazykem, svázaným s daným územím. Ti také vyjadřují solidaritu a loajalitu ke své vlasti, předkům, tradicím a kultuře.⁴⁴ Z hlediska etnického a národního vědomí, je důležité zmínit, že i když národ je ohraničen určitými hranicemi, které zavedla daná společnost, není jejím základem biologický původ, ale spíše význam a vztah k danému národu. Ve většině zemí na světě se vypráví příběh o zakládající události, což nejčastěji bývá například boj o nezávislost či politické sebeurčení, díky němuž si jedinci uvědomili situaci, kdy jsou součástí většího celku. Často také dochází k situaci, kdy zůstává etnické a národní vědomí odděleno. Nežádka však bývá v takovémto případě jedno etnikum nadřazeno druhému. Nastává to v situacích, kdy je jedno etnikum nespokojeno se svým postavením ve státě, což následně vytváří různá etnická či národní hnutí. Je těžké určit hranici oddělující etnikum od národa.⁴⁵

2.4 Nacionalismus

Nacionalismus je hnutí, vyjadřující cíle a zájmy určité společnosti lidí, snažící se obhájit svou autonomii, jednotu a identitu vůči okolnímu světu. Je spojován s modernismem, avšak existoval již v dobách před ním.⁴⁶ Základy vidíme už ve Francii v 18. století a to s vytvořením pojmu bratrství. V současné době, nacionalismus sdružuje jedince, identifikující se s vlastním státem a s ideou svobodného státu.⁴⁷

Pojem nacionalismus bývá velmi často spojován s občanstvím a národem. V současné době je nacionalismus považován spíše za stav mysli, díky němuž se vytváří národy, tedy opak dřívějšího smýšlení. Každý nacionalismus ovlivňuje daný národ svým

⁴³ ERIKSEN, Thomas-Hylland: *Etnicita a nacionalismus. Antropologické perspektivy*. Praha. Slon. 2012. S. 263-264. ISBN 978-80-7419-053-7.

⁴⁴ SMITH, Anthony, D. : *Myths and memories of the nation*. New York. Oxford University Press Inc. 1999. S. 13-15. ISBN 0-19-829684-3.

⁴⁵ TESAŘ, Filip: *Etnické konflikty*. Praha. Portál. 2007. Str. 59-60. ISBN 978-80-7367-097-9.

⁴⁶ SMITH, Anthony D.: *Myths and memories of nation*. New York. Oxford University Press Inc. 1999. S. 29-36. ISBN 0-19-829684-3.

⁴⁷ Tamtéž. S. 29-36

vlastním způsobem, s určitými konkrétními, jemu danými rysy. „*Proto také nacionalismus spíše než etnický původ národa nebo jeho prapůvodní rysy u různých národů má svérázný charakter a stává se moderní vnitřní silou, která formuje národní kulturu i chování lidí. A samozřejmě také politickou kulturu a politické chování. Charakter nacionalismu se tak stává klíčem k pochopení chování lidí v moderních národních státech.*“⁴⁸

Dále též existují různé způsoby, jak přistupovat k pojetí nacionalismu. Můžeme mluvit o nacionalismu souvisejícím s identifikací s danou etnickou skupinou, což může být pro určité společenství, nejen k užítku, ale může vést i k záhubě určitého národa, zejména pokud je nesprávně uchopen a propagován.⁴⁹

Nacionalismus může být vymezen i v opozici s patriotismem. Patriotismus vychází především z tolerance, respektující i další národy, kdežto nacionalismus je považován za netolerantní, arogantní, prosazující svůj národ nad všechny ostatní.⁵⁰

Základem nacionalismu je národní stát, vyzdvihující národní jednotu. Aby dosáhl úspěchu, bývaly v minulosti často utlačovány a znevýhodněny jiné národnostní skupiny. Nezřídka docházelo i k použití násilí či brutality. Státy si často vypomáhaly zavedením státního jazyka nebo právního systému. V protikladu tohoto „*neoblíbeného*“ nacionalismu je však patriotismus, který nechtěl svých cílů dosáhnout prostřednictvím agrese a násilí, jak často bývá vyličen nacionalismus. Patriotismus nepocituje nevraživost vůči jiným národům, zdůrazňuje toleranci a uznává kulturní odlišnosti a náboženské vyznání. Bývá zejména zdůrazňován v zemích, kde nemají problémy s definováním občanství. Zásadní rozdíl však v pojetí patriotismu a nacionalismu je v samotném projevu jeho vyznavačů. Jiný podstatnější rozdíl bychom zatím hledat neměli.⁵¹

Jelikož většinou bývá nacionalismus vnímán spíše negativně, kdy zejména v souvislosti s určitým náboženským vyznáním bývá zdrojem brutality, násilí a válečných konfliktů, je třeba zmínit i to, že nacionalismus má svou pozitivní stránku. Jedná se zejména o vyzvižení demokracie, ústavy, svobody, jedince jako individualitu, lidská práva a

⁴⁸ Cit. KLICPEROVÁ-BAKER, Martina, FEIERABEND, Ivo. K. a kolektiv: *Demokratická kultura v České republice. Občanská kultura, étos a vlastenectví ze srovnávacího pohledu*. Praha. Academia. 2007. S. 119-120. ISBN 978-80-200-1433-7.

⁵⁰ Tamtéž. S. 119-120.

⁵¹ BAUMAN, Zygmunt: *Tekutá modernita*. Praha. Mladá fronta. 2002. S. 278. ISBN 80-204-0966-1.

rovnost všech lidí. Taktéž kulturní nacionalismus se zaměřuje na hodnoty související s jazykem, náboženstvím, rasou, hudbou, literaturou či historií.⁵² Bývá základem národní identity. Je tedy základem i české národní identity. Můžeme říci, že „*nacionalismus není a priori negativním jevem, je příležitostně mocnou a dokonce příznivou silou, pokud se spojí se svobodou a rovností. Nacionalismus může směřovat jak k agresi, tak k přátelství. Souvisí s širokým repertoárem chování – s horoucím citem, romantickým sentimentem stejně jako se znásilňováním a s masakry*“.⁵³ Vidíme tedy, že nacionalismus má svou jak pozitivní, tak negativní stránku. Záleží dle mého názoru, jak je danou společností uchopen a dále prosazován.

Nacionalismus a národní cítění se tedy projevovalo uvnitř určitého územního celku, ohraničeného danými hranicemi, vyznačující se jistým jazykem. V minulosti však existovaly státy, složené z více národností, tudíž více jazykově rozlišných skupin, žijících pospolu. Příkladem může být samotné Rakousko-Uhersko v 18. století.⁵⁴ Jelikož zde bylo jazyků hned několik, panovník si musel vyhranit jeden oficiální, povýšený nad jazyky jiné, kterými mluvila většina příslušníků daného celku. Například taková latina či maďarština musela ustoupit němčině, která se stala úředním jazykem celého Rakouska-Uherska. Cílem měl být jednotný jazyk, který by spojil všechny celky této říše.⁵⁵ To je nazýváno jako počátek tzv. „*oficiálního*“ nacionalismu, související s jazykem daného národa. Jedná se spíše o uvědomělou politickou taktiku, která má původ v samotné instituci státu, kdy se určitá vrstva lidí snaží chopit moci ve státě, s cílem prosazení vlastního zájmu.⁵⁶

Nacionalismus, jak již bylo řečeno, nemá však jen patologický charakter. Z mnoha děl se dozvídáme o tom, že vzbuzuje lásku a obdiv, zejména tedy v oblasti kulturní (poezie, hudba, literatura). Národní cítění je často spjato s něčím pro nás velmi přirozeným, jako je domov či rodina. Ta bývá vnímána jako místo, zaplněné nezaujatou láskou a

⁵² KLICPEROVÁ-BAKER, Martina, FEIERABEND, Ivo. K. a kolektiv: *Demokratická kultura v České republice. Občanská kultura, étos a vlastenectví ze srovnávacího pohledu*. Praha. Academia. 2007. S. 122. ISBN 978-80-200-1433-7.

⁵³ Cit. Tamtéž. S.121.

⁵⁴ ANDERSON, Benedict: *Představy společenství. Úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha. Karolinum. 2008. S. 98-99. ISBN 978-80-246-1490-8.

⁵⁵ Tamtéž. S. 98-99.

⁵⁶ Tamtéž. S. 120-122.

vzájemností.⁵⁷ To samé platí i o národním citění. Národ totiž není s žádným zájmem spojován. Může nám také vyvstat otázka: „*Jak je možné, že mnoho lidí v období války, bylo ochotných položit své životy za svou vlast, svůj národ?*“ Důvodem je totiž vědomí tzv. vyšší oběti, která je spojována s ideou čistoty a mravní velikostí.⁵⁸

Vrátíme-li se zase zpátky k jazyku, povšimneme si, že jazyk je spojován s historií a s našimi předky. Nemá vymezené datum vzniku.⁵⁹ Když však lidé, kteří se navzájem neznají, ale hovoří stejným jazykem, vyslovují stejná slova, či zpívají u významných příležitostí národní hymnu, si uvědomí, že to samé dělali v minulosti jejich předkové a tisíce dalších lidí, už tento okamžik vyvolává pocit nadčasovosti a sounáležitosti.⁶⁰

Nacionalismus je spojován s lidskou společností, zejména společností průmyslovou, založenou na vědě a technice. Není to však pouze výsledek průmyslové společnosti, ale souvisí často i s dalšími společenskými událostmi, jako reformací, imperialismem atd. Můžeme dále říci, že nacionalismus je „*ve skutečnosti důsledek nové podoby společenské organizace, založené na kulturách vysokého stupně, hluboce vniknuvších do psychické totožnosti, závislých na vzdělání, přičemž každá je chráněná vlastním státem. Životaschopný moderní stát, podporující vysokou kulturu nemůže klesnout pod jistou minimální velikost a existuje prostor pouze pro omezený počet takových států na této zemi.*“⁶¹

V minulosti si můžeme povšimnout, že nejnásilnější období nacionalismu proběhlo v dobách industriálních. Jednalo se o vymezování a povyšování nad ostatní, vznikaly nejrůznější nerovnosti, ať už ve vzdělání, v oblasti hospodářské nebo kulturní. Tato doba dala vzniknout situacím, kdy utlačovaní mohli ukázat na viníky, nejčastěji příslušníky jiného „*národa*“.⁶² Určíme-li totožnost jiného národa, vzniká nacionalismus. Jaká však je budoucnost nacionalismus? Bude nadále vlivnou silou nebo se snad stane nepohyblivým? Mnohé závisí na inovaci a neustálých změnách v oblasti zaměstnání. Předpokládejme, že nastane změna. Tato změna však bude záviset na rozdílnosti mezi

⁵⁷ ANDERSON, Benedict: *Představy společenství. Úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha. Karolinum. 2008. S. 151-154. ISBN 978-80-246-1490-8.

⁵⁸ Tamtéž. S. 156.

⁵⁹ Tamtéž. S. 157.

⁶⁰ Tamtéž. S. 156.

⁶¹ Cit. GELLNER, Ernest, André: *Národy a nacionalismus*. Praha. Hříbal. 1993. S. 59. ISBN 80-900892-9-1.

⁶² GELLNER, Ernest, André: *Národy a nacionalismus*. Praha. Hříbal. 1993. S. 58-60. ISBN 80-900892-9-1.

bohatými a chudými a na tom, jak velký tento rozdíl bude. Závísí to tak na povaze průmyslové kultury.⁶³

2.4.1 Český nacionalismus

„Čeští vlastenci a buditelé 19. století nacházeli inspiraci v národní kultuře, resp. v kulturním a etnickém nacionalismu. Svými obrozeneckými aktivitami se snažili zachránit národ tonoucí v germánském moři. Spisovatelé a dramatici se soustředili především na udržení českého jazyka a vytváření slovníků, novin, literárních děl a dramát. První fází českého nacionalismu, která přispěla k přežití národa, byl beze sporu nacionalismus kulturní.“⁶⁴ Rozumíme tím zakládání nejrůznějších spolků, ať už kulturních, vzdělávacích či sportovních například Sokol. To, společně s občanskou společností bylo základem národní politiky. Další situace, kdy si můžeme povšimnout velmi silného sepětí mezi lidmi, nastala po 2. světové válce. Zejména při odsunu Němců, což můžeme považovat za nacionalismus etnický.⁶⁵ Oproti tomu, srpnová okupace v roce 1968, byla spjata s duchem demokracie. Významné je také dřívější rozlišování západního a východního nacionalismu. Západní bývá považován za občanský, kdežto východní za zaostalý a etnický. Tento východní nacionalismus bývá považován za překážku rozvoje demokracie, kdežto západní naopak, měl by demokracii napomáhat. Tento rozpor je vždy názorně vidět v rámci různých revolucí a transformací.⁶⁶ Dále pak občanský nacionalismus se snaží vyzdvihovat demokracii, chránit svůj národ, snaží se být zdrojem demokratického sociálního kapitálu.⁶⁷

Českým nacionalismem se považuje vědomí samostatné české identity, hluboce zakořeněné přesvědčení o existenci českého národa a explicitní nebo nevyslovená identifikace s ním.⁶⁸ Mohlo by se zdát, s ohledem na demonstrace v minulosti, že odpor vůči komunistickému systému se uskutečňoval ve jménu národa a byl vytvářen jako národní odboj, proti tomu co bylo, obecně chápáno jako útisk ze strany cizí

⁶³ GELLNER, Ernest, André: *Národy a nacionalismus*. Praha. Hříbal. 1993. S. 123-125. ISBN 80-900892-9-1.

⁶⁴ Cit. KLICPEROVÁ-BAKER, Martina, FEIERABEND, Ivo. K. a kolektiv: *Demokratická kultura v České republice. Občanská kultura, étos a vlastenectví ze srovnávacího pohledu*. Praha. Academia. 2007. S. 126. ISBN 978-80-200-1433-7.

⁶⁵ Tamtéž. S.126.

⁶⁶ Tamtéž. S.127.

⁶⁷ Tamtéž. S. 124-127.

⁶⁸ HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha. Slon. 2001. S. 13. ISBN 80-85850-97-4.

mocnosti.⁶⁹ Avšak to není zdaleka pravda. „*Ve skutečnosti jej předcházelo a opíralo se o vnímání socialismu jako cizího sovětského vetřelce, jenž nemilosrdně pošlapal tradice a hodnoty, které lidé považovali za „své“ a svržení socialismu přijalo formu národního osvobození*“.⁷⁰ Vraťme se však k otázce národního vědomí po rozpadu Československa. Dočteme se, že se jednalo o hlubokou krizi národní totožnosti. Národní vědomí, jakoby se rozpadlo společně s Československem.⁷¹

*„Další zlomové údobí nastalo hned na počátku 90. let, kdy se Československo začalo rozpadat pod slovenským tlakem touhy po svrchovanosti. I za podmínek krize identity se ale podařilo Čechoslovákům a Čechům uchovat harmonii mezi nacionalismem a demokratičností. Za podmínek, kdy jiné země sahají k násilnému nátlaku či dokonce imperialistické či občanské válce, byla nejdříve trpělivě vyzkoušena diplomatická jednání. (Na české straně také vznikla populární akce za referendum). Teprve po neúspěchu těchto iniciativ byla zvolena parlamentní cesta nenásilného rozdělení státu.“*⁷² Situace byla označována jako sebeobranný nacionalismus. I když rozdělení na Českou republiku a Slovensko nebylo zrovna oslavováno, lidé pochopili, že je to nutné z důvodu zachování občanského charakteru země, zejména demokracie a tržní ekonomiky. Po rozdělení se začaly množit pokusy o zvednutí národní hrdosti a to v oblasti jak obchodu, zahraničních styků, vědě, kultuře či technice.⁷³ Zajímavé však bylo, že i po rozpadu Československé republiky, do Česka proudilo množství Slováků, s cílem usadit se u nás. Díky této nastalé situaci se objevují nové, dosud neznámé možnosti. Například možnost cestovat, na českém trhu se objevují zahraniční firmy, české zboží je ve světě s oblibou přijímáno.⁷⁴ Avšak nová situace přinesla i jistá rizika. *„Zkouška životaschopnosti občanské dimenze vlastenectví a schopností tolerantního soužití ve společnosti, která byla dosud převážně homogenní. Republika se totiž stává nejen tranzitní zemí migrantů z ciziny, ale také cílem statisíců přistěhovalců. Pnutí (sociálního spíše než rasového či nacionalistického charakteru) také vyvolávají zřejmě*

⁶⁹ HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha. Slon. 2001. S. 16. ISBN 80-85850-97-4.

⁷⁰ Cit. Tamtéž. S. 16.

⁷¹ HRUBÝ, Karel, BROUČEK, Stanislav: *Češi za hranicemi na přelomu 20. A 21. století. Symposium o českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu*. Praha. Karolinum. 2000. S. 152. ISBN 80-7184-932-4.

⁷² Cit. KLICPEROVÁ-BAKER, Martina, FEIERABEND, Ivo. K. a kolektiv: *Demokratická kultura v České republice. Občanská kultura, étos a vlastenectví ze srovnávacího pohledu*. Praha. Academia. 2007. S. 128-129. ISBN 978-80-200-1433-7.

⁷³ Tamtéž. S. 128-129.

⁷⁴ Tamtéž. S. 128-129

obtíže romské menšiny obstát v nových ekonomických podmínkách.“⁷⁵ Vidíme, že situace se radikálně mění po rozpadu Československa. Nejen, že se objevují nové, dosud pro nás neznámé možnosti, ale Česká republika se stává domovem mnoha národnostních skupin, do té doby pro nás neznámými. Což může být znakem dalšího zrání českého národa.⁷⁶

Důležité jsou též osobnosti české historie. Myslím si, že díky znalostem, kterých jsem během svého studia i z doslechu dosáhla, můžu tvrdit, že je mnoho osobností z českých dějin, na které bychom měli být pyšní. Ať již se zaměříme na historii, kulturu či představitele státu. Myslím, že jsme byli a stále ještě jsme jeden z národů, který má důvod být hrdý na svou zemi a na osobnosti, které se určitým způsobem zasadili o rozvoj české kultury. Nejen historičtí vůdci, ale dle mého názoru i česká literatura byla význačná pro český národ. Už například Jungmann a jeho „jazyková“ koncepce národa.⁷⁷ Jednou z důležitých osobností, která se zasadila o rozvoj českého nacionalismu, byl Karel Havlíček Borovský se svým programem k vytvoření občanské iniciativy. Cílem tohoto „programu“ byla naprostá samostatnost české administrativy s vlastními institucemi a ústavou, národnostní rovnoprávností, vytvoření orgánů zastupujících veškeré vrstvy obyvatelstva.⁷⁸ Dalším byl František Palacký, který dá se říci, vytvořil hlavní body a požadavky českého národního hnutí, neboť se obával o existenci českého společenství, s cílem vytvořit svazek menších, středoevropských států, s cílem dosažení jazykové rovnosti a svobodného volebního práva. Zdeněk Nejedlý, který podporoval myšlenku Česka, jako tzv. „most mezi Východem a Západem“, s orientací spíše pro Východ.⁷⁹ Taktéž Tomáš Garrigue Masaryk, který sjednotil Čechy i Slováky. Nesnažil se o úzkoprsý nacionalismus, jednalo se mu o vytvoření humanitních ideálů, sloužící k osvětě a mravnímu vědomí národa, s cílem vytvořit demokratický stát. V jeho ideálech po 2. světové válce pokračovali také Jan Masaryk či Jan Patočka, vnímající ve své době vliv Západu na Českou zemi, která se

⁷⁵ Cit. KLICPEROVÁ-BAKER, Martina, FEIERABEND, Ivo. K. a kolektiv: *Demokratická kultura v České republice. Občanská kultura, étos a vlastenectví ze srovnávacího pohledu*. Praha. Academia. 2007. S. 130. ISBN 978-80-200-1433-7.

⁷⁶ Tamtéž. S. 130.

⁷⁷ HROCH, Miroslav: *Na prahu národní existence*. Praha. Mladá fronta. 1999. S. 270. ISBN 80-204-0809-6.

⁷⁸ ROSŮLEK, Přemysl, CABADA, Ladislav: *Evropa národů, patriotů a integrace*. Pelhřimov. Aleš Čeněk. 2002. S. 61-96. ISBN 80-86473-13-9.

⁷⁹ Tamtéž. S. 61-96.

v této situaci však nacházela pod vlivem Sovětského svazu.⁸⁰ S ohledem na historii, základy české moderní demokracie jsou položeny již v dobách husitských. Dále pak velmi silné zastání bylo za dob rakouské monarchie. Z hlediska kulturního, můžeme zmínit zejména zakladatele Sokola – M. Tyrše a J. Fuglera. Dalším neméně významným pak byl K. Čapek.

Dějiny mohou být tzv. „malé i velké“. „Malé jsou dějiny každodenního obstarávání. Velké jsou dějiny přijetí historické výzvy k velikosti vůlí k impériu. Podle tohoto výkladu dosahují Češi velikosti –stávají se národem panským, Herrenvolk – tedy když přijímají velkou úlohu, např. doba Karla IV., kdy se Čechy stávají středem svaté říše římské“.⁸¹ Existuje však i heroické pojetí dějin, konkrétně ve vztahu k určitým činům a ve vztahu k lidskému bytí vůbec. Takovým příkladem je zas a znovu T. G. Masaryk, zaměřující se na pozvednutí lidskosti a humanizaci obyvatelstva. V tom byla jeho vize a smysl českých dějin. Proto bývá považován za jednu z nejvýznamnějších osobností českých dějin.

2.5 Identita

Lidé ke svému životu potřebují vědomí sounáležitosti a potřeby někam patřit. Tudiž být součástí určité skupiny. Vytváří si tak určitou sociální identitu.⁸² Jedinec však nemusí být členem pouze jedné skupiny. Může patřit do více skupin. Vytváří si pak několik identit. Jednotlivé identity existují současně, mohou se však často překrývat, koexistovat či dokonce proti sobě soutěžit.⁸³ Kultura lidem umožňuje volbu skupiny, ke které chtějí patřit, identifikovat se s ní a jejími hodnotami. Takovéto společenství být solidární a hierarchicky uspořádané. Oproti identitě sociální však existuje ještě identita osobní. Jedná se o osobní vztah ke skupině, který je dán rozdílem mezi skupinovou identitou a osobním postavením. Uvedené dvě identity se navzájem nevyklučují, spíše naopak, vzájemně se doplňují. Každý z nás je tak tvořený ze dvou tzv. „já“.⁸⁴ Jedná se o tzv.

⁸⁰ ROSŮLEK, Přemysl, CABADA, Ladislav: *Evropa národů, patriotů a integrace*. Pelhřimov. Aleš Čeněk. 2002. S. 61-96. ISBN 80-86473-13-9.

⁸¹ Cit. HRUBÝ, Karel, BROUČEK, Stanislav: *Češi za hranicemi na přelomu 20. a 21. století. Symposium o českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu*. Praha. Karolinum. 2000. S. 152. ISBN 80-7184-932-4.

⁸² TESARŮ, Filip: *Etnické konflikty*. Praha. Portál. 2007. S. 51. ISBN 978-80-7367-097-9.

⁸³ Tamtéž. S. 52

⁸⁴ TESARŮ, Filip: *Etnické konflikty*. Praha. Portál. 2007. S. 53. ISBN 978-80-7367-097-9.

„vztah individualismus-kolektivismus“, které mají své určité úrovně. Tak např. v horizontální dimenzi kolektivismu jsou důležité vlastnosti jako soudržnost, dodržování norem, úcta k autoritám. Z hlediska horizontální úrovně individualistické kultury je důležitá sebedůvěra, nezávislost, osobní individualita. Vertikální úroveň individualistické kultury vyžaduje soutěživost a osobní vzestup. V kolektivistické vertikální úrovni je pro změnu vyzdvihován respekt k politickým systémům. Zdůrazňující vztah s ostatními, kdežto individualisté spoléhají nejen na sebe, ale v případě konfliktu pak na státní instituce.⁸⁵ Jedná se o individuální identitu nebo identifikaci jedince se skupinou či daným společenstvím. Skupina se identifikuje na základě určitého společného znaku (může to být např. barva pleti, či pohlaví, v této práci se však jedná o vztah k národu). Základem ve vytváření identity je kontrast vůči něčemu či někomu.⁸⁶ Vždy se vymezujeme vůči jiným. „*Jestliže je možné definovat sebe sama pouze ve vztahu k druhému, logicky z toho pak plyne, že identifikace je proměnlivá v závislosti na tom, ke komu ji vztahujeme. Tento aspekt identifikace je dobře popsán v sociologii, a to prostřednictvím její teorie, že každý jedinec je souborem mnoha rozdílných „osobností“: otcem, synem, kolegou, atd..*“⁸⁷ Můžeme rozlišovat dva typy identit. A to identitu „relační a situační“. Relaçní identita je „*studována prostřednictvím analýzy sociálních situací. Chceme-li zjistit něco o skupinové příslušnosti nějakého člověka, musíme ho sledovat v mnoha situacích, během kterých přichází do kontaktu se širším spektrem druhých. Tím postupně získáme čím dál přesnější obrázek o tom, jaké skupiny zaujímají významné místo v jeho sociálním životě.*“⁸⁸ V dalším případě existuje situační identifikace, kdy se jedná o identifikaci jednotlivých zúčastněných stran, která se neshoduje s jejich vlastní identifikací. Například v profesním životě je k ženám často přistupováno z hlediska vztahu pouze k pohlaví, avšak mnoho žen se cítí být rovnocennými partnery či dokonce ještě výš. Můžeme tedy mluvit o identifikaci jak vnitřní, tak vnější.⁸⁹ Existují také různé stupně identifikace. Často se setkáváme s tím, že někdy pocit soudržnosti v rámci jedné skupiny, národa, v porovnání s druhou, je slabší či silnější. Důvodem je následující: „*jestliže se člověk narodí jako příslušník etnické skupiny, která byla po*

⁸⁵ TESARĚ, Filip: *Etnické konflikty*. Praha. Portál. 2007. S. 51-54. ISBN 978-80-7367-097-9.

⁸⁶ ERIKSEN, Thomas Hylland: *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. Praha. Triton. 2007. S. 68. ISBN 978-80-7254-925-2

⁸⁷ Cit. Tamtéž. S. 68.

⁸⁸ Cit. Tamtéž. S. 69.

⁸⁹ Tamtéž. S. 69

staletí utlačována silnější majoritou, je pravděpodobné, že jedinec má také jasně definovanou etnickou identitu. Dále pak, jaké typy skupin se vytvářejí. Charakter skupiny je závislý na tom, odkud přichází zakoušený nátlak. Musí zde také existovat jisté vnitřní uspořádání, které vytváří vzájemnou loajalitu a závazky. Jinak by vnější tlak vedl pouze k rozpadu či vnitřním konfliktům. Aby skupina mohla existovat a fungovat, musejí v jejím rámci proudit jisté zdroje, musí mít strukturu autorit, která se stará o to, aby byly normy bezvýhradně dodržovány a následovány a musí se ideologicky legitimovat – musí mít důvod své vlastní existence a ten také obhájit“⁹⁰

Základy národní identity jsou dány historickým územím, legislativní a politickou komunitou, kulturou a ideologií. Příslušnost k danému národu může určovat narození a předkové. Národ bývá považován za tzv. „fiktivní rodinu“, sdílející stejný jazyk, zvyky, tradice, práva a povinnosti dané všem členům určitého národa atd. Národní identita též poskytuje vědomí sounáležitosti a vymezení ve světě, prostřednictvím individuality jedince a jeho domovské kultury, která dělá daný národ a jeho příslušníky jedinečnými a odlišnými od ostatních národů.⁹¹

2.5.1 Národní identita

Identita je formována vůči ostatním. „Konkrétnější obrysy nabyla národní identita se zvyšováním společenské mobility, kdy lidé získali přesnější představu o odlišných společnostech a přisoudili jim i sobě kolektivní kulturní, fyzické a psychické charakteristiky, ztělesnění v našich zemích během 19. století ve stereotypch českého Vaška a německého Michla. Společenská mobilita znamená nejen, že se lidé více stěhovali, ale především, že měnili své společenské postavení, tudíž identitu; o postavení soutěžili, a demonstrovat identitu bylo mnohdy důležité kvůli vzájemné podpoře.“⁹² Nejen tedy že existuje „my“ versus „oni“, musíme si uvědomit i ty protiklady, které nás odlišují. To s sebou často přináší negaci. Tudíž se chováme etnocentricky. Vlastní stát vnímáme jako jedinečný, výjimečný. Jiné národy často zesměšňujeme a

⁹⁰Cit. ERIKSEN, Thomas Hylland: *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. Praha. Triton. 2007. S. 73-74. ISBN 978-80-7254-925-2.

⁹¹ SMITH, Anthony D.: *National identity*. London:New York. Penguin Books. 1991. S. 11-16. ISBN 0-87417-203-9.

⁹²Cit. TESAŘ, Filip: *Etnické konflikty*. Praha. Portál. 2007. S. 142. ISBN 978-80-7367-097-9.

podceňujeme. Považujeme je za podřadné a opovrhujeme jimi.⁹³ V minulosti se nezřídka pokoušeli o tzv. „civilizační projekty“, neboli snahy o zkulturnění tzv. „barbarů“. Již první civilizační projekty se uskutečnily za dob Alexandra Makedonského a jeho výprav do Indie nebo mise Britů do Indie atd. Základem takového projektu je přesvědčení civilizátora o nadřazenosti vlastní kultury, s cílem vnutit tohle přesvědčení „zaostalejším“ kulturám. Projekty však nebyly pouze etnického rázu. Můžeme mluvit i o projektech ideologicky zaměřených, což byl např. komunismus, nebo o projektech náboženského rázu, kdy jednotlivci, kteří nezapadají mezi většinu, jsou hrozbou.⁹⁴ Důležité je si povšimnout, že „národní“ dějiny považujeme za jeden jediný lidský příběh, který je předáván nejčastěji ústně popřípadě písemně. Tyto informace pak často ztrácejí kontext, jsou zkreslovány a nezřídka jsou zajímavé pouze pro daný okruh lidí.⁹⁵ Dále pak vzniká tzv. „kolektivní paměť“, která není vytvořena náhodně. Jedná se o komunikaci mezi danými jednotlivci a jejich zkušenostmi a vzpomínkami. My se tedy prostřednictvím určitých společenských rámců dozvídáme o daných historických podmínkách a snažíme se najít shodu v názorech. Shodujeme-li se s kolektivní pamětí, vyjadřujeme svou sounáležitost se skupinou. Díky ní jsou též vytvářeny symbolické hranice vůči jiným etnikům, které jsou však často založeny na konkurenčním základě.⁹⁶

Národní identita je jedním ze sebeurčujících definic člověka. Jedinec vždy byl součástí určité etnické komunity či etnika. *„Nejběžnějším projevem hledání podstaty národní identity jsou představy lidí, které mají sami o sobě a dalších národech. Když o sobě Češi hovoří jako o národu, zmiňují buď národní vlastnosti či dispozice, nebo to, co považují za národní tradice. Sebeobrazy vyjadřované prostřednictvím charakteristických vlastností, které si připisují, a sebeobrazy vyjadřované prostřednictvím tradic, které považují za vlastní, se přitom podstatně liší. Vystává otázka, proč tomu tak je, jak lze tento rozpor kognitivně smířit a jak s ním nakládat.“*⁹⁷ *„Národní identita, stejně jako všechny ostatní identity, je vždy konstruována jako opozice vůči těm, které vnímáme*

⁹³ TESAŘ, Filip: *Etnické konflikty*. Praha. Portál. 2007. S. 144. ISBN 978-80-7367-097-9.

⁹⁴ Tamtéž. S. 146.

⁹⁵ Tamtéž. S. 143-148.

⁹⁶ Tamtéž. S. 143-148.

⁹⁷ Cit. HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha. Slon. 2001. S. 70. ISBN 80-85850-97-4.

jako „ty druhé“. V 19. století, v době „národního obrození“, konstruovali Češi svou identitu ve vědomém protikladu vůči Němcům, se kterými sdíleli geografický, politický a ekonomický prostor uvnitř rakousko-uherské říše. Jejich úsilí o národní suverenitu vyvrcholilo v roce 1918 vytvořením Československé republiky jako jednoho z nástupnických států poražené monarchie. Ačkoli vzniklo na základě práva každého národa na sebeurčení, bylo Československo ve skutečnosti mnohonárodním státem. Češi se s ním plně identifikovali, neboť v něm viděli obnovení české státnosti po třísetletém období vlády Habsburků“.⁹⁸ Po roce 1945, kdy byli vyhnáni Němci, se český lid začal vymezovat zejména vůči Slovákům, které vnímal, jako „ty druhé“.

Národní identita je též důležitá pro vymezení vztahu vůči ostatním národům a též vůči Evropské unii. V některých státech je vztah k vlastnímu státu silnější, jinde zase dané pouto slábne. Jedná se o loajalitu k vlastní zemi. V současnosti však v žádné zemi nevládne přesvědčení jediného, čistě homogenního národa.⁹⁹ Národní identita by nás měla definovat nejen kulturně, ale i jazykově či politicky. Jak bylo výše zmíněno, národní identita je vymezována vždy vůči někomu druhému. Z hlediska Čechů se jednalo o vymezování nejdříve vůči německy mluvícímu obyvatelstvu, vůči kterému jsme se vymezovali jak kulturně, politicky, tak ekonomicky. Proto bylo cílem českého národního obrození, nejen rozvoj českého jazyka, který měl být hlavním nástrojem k vytvoření české kultury, ale zároveň měl být rovnocenný německému jazyku a kultuře¹⁰⁰. V současné době se stále můžeme setkat s vnímáním Němců jako agresorů či utlačovatelů. Taktéž mnoho občanů není spokojeno s vlivem německého kapitálu na český průmysl a také na množství německých firem na českém trhu.¹⁰¹ Nevymezovali jsme se však pouze vůči Němcům. Velká snaha byla také vymezovat se vůči Slovákům, se kterými jsme prokazatelně sdílely část území již od dob Velkomoravské říše.¹⁰² I když byly snahy o vymezení společné a jednotné identity tzv. identity Čechoslováků,

⁹⁸ Cit. HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha. Slon. 2001. S. 13. ISBN 80-85850-97-4.

⁹⁹ VLÁCHOVÁ, Klára, ŘEHÁKOVÁ, Blanka: *Česká národní identita po zániku Československa a před vstupem do Evropské unie. Sociologická studie*. Praha. Sociologický ústav Akademie věd České republiky. 2004. S. 11-29. ISBN 80-7330-066-4.

¹⁰⁰ HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha. Slon. 2001. S. 86. ISBN 80-85850-97-4.

¹⁰¹ Tamtéž. S. 86.

¹⁰² Tamtéž. S. 86.

Češi si vždy snažili udržet odstup a Slováci taktéž usilovali o zachování své jedinečné identity.¹⁰³

2.5.2 Význam národní identity v moderní době - globalizace

Dříve byl pojem stát vnímán jako instituce vyznačující se legitimním právem prosazovat normy a zákony v rámci určitého území. V současné době, zejména s rozvojem globalizace, který je ovlivněn světovým trhem, se situace mění.¹⁰⁴ Bohatým globalizace pomáhá zvětšovat své bohatství, kdežto na druhé straně znevýhodňuje chudší vrstvy obyvatelstva. Globalizace umocněná hlavně mediálními prostředky nám poskytuje obrazy zejména válek, násilí a jiných krutostí, které v nás probouzí strach, nejen vůči ostatním, ale vůči celému světu. V současné době neexistují jednotné hranice. Lidé jsou neustále v pohybu. Neexistuje nic, co bychom považovali za velkou vzdálenost.¹⁰⁵

2.5.3 Pojetí národa a identity v kontextu české kultury

„V českém pojetí je národ přirozeně konstituovanou komunitou. Příslušnost k národu, jak jsme již ukázali, není výsledkem vědomého rozhodnutí jednotlivce, nýbrž je dána narozením. Patřit k českému národu je přirozeně dáno stejně jako pohlaví nebo fyzické charakteristiky – něco, co volným rozhodnutím nemůže člověk změnit. Je to určitý druh sounáležitosti, které také podmiňuje příslušnost k dalším přirozeně daným kategoriím, jako je například gender.“¹⁰⁶ Národ je považován za něco, co není lidmi možné vybudovat, ale je to již zakořeněné. Avšak na druhé straně se nám jeví pojem stát, jako uměle vytvořená lidská konstrukce. Vztah k vlasti, v tomto případě k Čechám, je však určený vztahem k daným symbolům, tradicím, kultuře, prostředí a hlavně k lidem. Vztah k vlasti je chápán jako též vztah k věcem, které lidé znají a kde se cítí v bezpečí

¹⁰³ HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha. Slon. 2001. S. 86. ISBN 80-85850-97-4.

¹⁰⁴ BAUMAN, Zygmund: *Globalizace. Důsledky pro člověka*. Praha. Mladá fronta. 2000. S. 76-92. ISBN 80-204-0817-7.

¹⁰⁵ Tamtéž. S. 76-92.

¹⁰⁶ Cit. HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha. Slon. 2001. S. 163. ISBN 80-85850-97-4.

¹⁰⁷ Proto se slovo „vlast“ často používá ve stejných souvislostech jako slovo „domov“.
*„Domov není jakousi nepostižitelnou entitou, ale vždy a především specifickým místem; Pro většinu lidí je domovem místo, kde se narodili a vyrůstali nebo, v jiném případě, místo, kde založili své vlastní rodiny a mají děti.“*¹⁰⁸

V minulosti se hodně debatovalo o politickém diskursu a o rozdělení Československé republiky. *„Diskurs získal svoji přesvědčivost díky tomu, že dokázal účinně použít symboly a klíčové metafory, jejímž prostřednictvím Češi dávají smysl světu, ve kterém žijí. Metafory přirozeného a umělého jsou používány v ekonomické, politickém, ekologickém diskursu, v generovém diskursu a zřejmě i v řadě dalších. Právě jednotlivé diskursy udržují kulturu při životě a mění ji. Mění je, protože každý diskurs, alespoň do jisté míry mění význam metafor tím, že je používá v kontextech, ve kterých ještě nebyly použity. V tomto smyslu není kultura sama o sobě diskursem, ale je probíhajícími diskursy reprodukována, udržována při životě a neustále měněna.“*¹⁰⁹

„A jak vypadá typický český člověk?“ Rozhodně mu nechybí inteligence. Převládají názory, že český člověk je manuálně zručný, talentovaný, šikovný. Oproti tomu z hlediska negativních vlastností, převládá hrubost, neomalenost, závist, nesnášenlivost. Výčet těchto vlastností můžeme považovat za autostereotypy, kterými se vyznačuje každý stát.¹¹⁰ Oproti tomu, zaměříme-li se na vnímání českých tradic, dostaneme se do rozporu. Češi považují český národ za demokratický, vzdělaný a vysoce kulturní. Tyto dvě skupiny názorů si jasně odporují. Vysvětlení však může být následovné. *„Charakteristické vlastnosti, které si Češi připisují, jsou generalizacemi prožité zkušenosti jednotlivců, chování jiných Čechů, které znají, nebo vyzorovaných odlišností chování a postojích Čechů a ne-Čechů. Tak jako se liší zkušenost jednotlivých lidí, liší se i názory na typicky české vlastnosti. Zobecnění, která jednotliví lidé předkládají, jsou tudíž individuální, a nikoli vždy univerzálně sdílená.“*¹¹¹ Zmíněné zkušenosti jednotlivých lidí však můžeme rozlišit na prožité a zprostředkované. Z hlediska zprostředkované zkušenosti můžeme mluvit o zkušenosti předané prostřednictvím slova nebo textu, s níž získáváme i dané stereotypy a různé další

¹⁰⁷ HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha. Slon. 2001. S. 164. ISBN 80-85850-97-4.

¹⁰⁸ Cit. Tamtéž. S. 165.

¹⁰⁹ Cit. Tamtéž. S. 176.

¹¹⁰ BAUMAN, Zygmund: *Globalizace. Důsledky pro člověka*. Praha. Mladá fronta. 2000. S. 76-92. ISBN 80-204-0817-7.

¹¹¹ Cit. Tamtéž. S. 75.

představy. Oproti jednotlivým charakterovým vlastnostem, je pojetí národa kolektivní a sdílí ji veskrze všichni. Je nadindividuální a přenášená skrze generace.¹¹² Takovým příkladem může být povědomí o české vzdělanosti. Mnoho Čechů se ohlíží do minulosti, kdy vyzdvihují velmi významné osobnosti české kultury (př. B. Smetana, A. Dvořák, K. Čapek, V. Havel atd.) Proti tomu však stojí stud za současnou politickou sférou v naší zemi.

¹¹² HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha. Slon. 2001. Str. 77. ISBN 80-85850-97-4.

3. Praktická část

Jak jsem již výše zmínila, sběr dat se uskutečnil prostřednictvím kvalitativního výzkumu, pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Byly vybrány dvě skupiny respondentů, rozdělené podle věku. První skupina respondentů byla ve věku mých vrstevníků, tedy od 18 do 30 let a nazvala jsem ji tzv. „*mladou generací*“. Za druhou cílovou kategorií, jsem si zvolila respondenty ve věku nad 60 let. Věk byl pro mne důležitým faktorem, neboť jak jsem již zmínila, současná mladá generace ovlivněná technologiemi, možností cestovat a stěhovat se za prací kamkoliv na světě, mohla mít menší pouto k české zemi než generace respondentů nad 60 let, která zažila dřívější režim a u které jsem předpokládala, že jí bude ovlivněna a také bude mít větší pouto ke své vlasti.

3.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem práce je zjistit mezigenerační rozdíl ve vnímání národní identity u dvou kategorií respondentů. Jelikož je odlišuje značný věkový rozdíl, domnívám se, že se pohledy jednotlivých skupin budou na dané téma lišit.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaký je rozdíl mezi vnímáním národní identity současnou mladou generací Čechů a generací našich prarodičů?

Dílní výzkumné otázky:

Kde se formuje národní vědomí?

Kdo ovlivňuje národní vědomí?

Jak je chápána národní identita?

Jaké pouto mají Češi ke své zemi?

Jak silné pouto pocítují Češi ke své zemi?

Jaké postoje zaujímají Češi k cizincům na území České republiky?

Jaký vztah mají občané České republiky k Evropské unii?

Co by podle nich měl pravý Čech mít? Tzv. „*atributy češství*“?

3.2 Metodologie

Jako metodu pro získání dat jsem si zvolila polostrukturovaný rozhovor s předem sestavenou baterií otázek, avšak s možností dalšího rozšíření v průběhu rozhovoru. Dotazování probíhalo formou otevřených otázek, v rámci této metody respondenti nejsou omezeni předem danými možnostmi odpovědi. Snažila jsem se, aby otázky byly srozumitelné, jasné a nedotkly se respondentova soukromí.

3.3 Metodika výzkumu

Z hlediska metod výzkumu jsem si zvolila kvalitativní způsob získávání dat, konkrétně se jednalo o polostrukturované rozhovory. „*Podstatou kvalitativního výzkumu je do široka rozprostřený sběr dat bez toho, že by na počátku byly stanoveny základní proměnné. Stejně tak nejsou stanoveny hypotézy a výzkumný projekt není závislý na teorii, kterou již někdo předtím vybudoval. Jde o to do hloubky a kontextuálně zakotveně prozkoumat určitý široce definovatelný jev a přinést o něm maximální množství informací. Logika kvalitativního výzkumu je induktivní, teprve po nasbírání dostatečného množství dat, začíná výzkumník pátrat po pravidelnostech, které se v těchto datech vyskytují, formuluje předběžné závěry a hledá pro ně další oporu v datech.*“¹¹³ Vzniká tak nová teorie či hypotéza. Důvod, proč jsem si vybrala kvalitativní výzkum je ten, že se tento typ výzkumu více hodí pro téma mé diplomové práce, spíše než kvantitativní výzkum. A také pomocí kvalitativního výzkumu můžeme zjišťovat informace o skutečnostech, o kterých zatím nic nevíme anebo naopak, o jevech, které nám sice známy jsou, ale získáme o nich detailnější informace, které by kvantitativním výzkumem nebyly zjistitelné.¹¹⁴

3.3.1 Výzkumný design

Design, který jsem si pro tuto práci zvolila je zakotvená teorie. Cílem zakotvené teorie, je ze získaných dat vytvořit novou teorii. Výzkumník si stanoví oblast „*pole zájmu*“, ke které přistupuje s nezaujatostí. Díky datům, zjištěným z výzkumu, formuluje proměnné a na základě nich pak dále, prostřednictvím operacionalizace vytváří vztahy mezi nimi. A taktéž se zejména zaměřuje na sociální procesy, kdy určité podmínky mohou měnit reakci jedinců na podněty.¹¹⁵

¹¹³ Cit. ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára: *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha. Portál. 2007. S. 24. ISBN 978-80-7367-313-0.

¹¹⁴ STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet: *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Sdružení podané ruce Brno. Boskovice: Albert, 1999. S. 11. ISBN 80-85840-60-X.

¹¹⁵ ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára: *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha. Portál. 2007. S. 86. ISBN 978-80-7367-313-0.

3.4 Vzorek výzkumného šetření

Dohromady byly vybrány dvě cílové skupiny respondentů. Obě byly vybrány na základě české státní příslušnosti a rozděleny do skupin podle věku. První skupina byla složena z respondentů ve věku 18ti až 30ti let. Druhá se skládala z respondentů ve věku nad 60 let. Dohromady bylo vybráno 10 respondentů. Snažila jsem se, aby byl poměr v každé skupině stejný, tedy 5 a 5 v každé věkové kategorii, ale nakonec situace dopadla tak, že ve skupině „*mladší*“ bylo respondentů 6 oproti skupině nad 60 let, kde byli respondenti pouze 4. Nemyslím si však, že by to mělo vliv na ovlivnění výsledků výzkumu. Rozhovory se uskutečňovaly v domácím prostředí, kde byly zachycovány pomocí diktafonu a zjištěné informace dále přepsány do písemné podoby a vyhodnoceny. Každý z respondentů byl obeznámen s cílem a zpracováním informací, a jelikož všichni již dosáhli plnoletosti, byli ochotni a schopni mi poskytnout informovaný souhlas, i když nevyžadovali písemnou formu. Tudíž souhlas proběhl pouze slovně. Z etického hlediska není vhodné uvádět osobní data, a tudíž jsem se rozhodla a to i z důvodu lepší orientace jména neuvádět. Taktéž jsem dbala na ochranu jejich soukromí a intimní informace nebyly zveřejněny.

3.4.1 Přehled respondentů

Jak jsem již výše zmínila, neuváděla jsem konkrétní jména respondentů. Avšak pro přiblížení jsou uvedeny některé základní informace o respondentech.

Respondentka číslo 1. – věk 72 let, bydliště Přerov, prodavačka

Respondentka číslo 2. – věk 62 let, bydliště Pavlovice u Přerova, zdravotní sestra

Respondent číslo 3. - věk 63 let, bydliště Pavlovice u Přerova, vojenský technik

Respondentka číslo 4. - věk 25 let, bydliště Přerov, studentka

Respondentka číslo 5. - věk 25 let, bydliště Přerov, studentka

Respondent číslo 6. - věk 30 let, bydliště Otrokovice, dělník

Respondentka číslo 7. – věk 65 let, bydliště Přerov, švadlena

Respondent číslo 8. - věk 26 let, bydliště Přerov, stavební inženýr

Respondentka číslo 9.- věk 22 let, bydliště Přerov, studentka (pracovně vyjela do zahraničí. USA - Pensylvánie)

Respondentka číslo 10. - věk 25 let, bydliště Brno, studentka (absolvovala studijní pobyt v rámci programu Erasmus. Německo-Brémy)

3.5 Analýza dat

Abych získala potřebná data, musela jsem zaznamenané informace získané prostřednictvím rozhovorů přepsat do písemné formy. Dále jsem postupovala pomocí metody otevřeného kódování. „*Pojmy jsou základní stavební kameny teorie. Otevřené kódování je v metodě zakotvené teorie analytickým procesem, jímž jsou pojmy identifikovány a rozvíjeny, ve smyslu jejich vlastností a dimenzí. Základní analytické postupy, pomocí nichž se toho dosahuje jsou: kladení otázek o údajích a zjišťování podobností a rozdílů porovnáním jednotlivých případů, událostí a jejich výskytu zkoumaného jevu mezi sebou. Podobné události a případy jsou označeny a seskupeny do kategorií.*“¹¹⁶ Text v jednotlivých rozhovorech byl rozebrán na jednotlivé pojmy, které označovaly výskyt určitého jevu či případu. Dané jevy reprezentovaly určité odstavce, věty nebo události. Pojmy, seskupené okolo daného jevu bylo nutné zařadit do mnou pojmenovaných kategorií.¹¹⁷

3.6 Analyzované kategorie

3.6.1 Národní identita

Jednotlivec je chápán jako individuální osobnost, která je však součástí daného celku, ke kterému má též určitý vztah. Tento vztah je dán například příslušností k určitému národu nebo i územnímu celku, ať už se jedná o komunitu, region, nebo státní útvar.

¹¹⁶ Cit. STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet: *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Sdružení podané ruce Brno. Boskovice: Albert, 1999. S. 52. ISBN 80-85840-60-X.

¹¹⁷ Tamtéž. 42-48.

Také k jeho tradicím, kultuře, historii a národním hrdinům.¹¹⁸ Taktéž jazyk hraje důležitou roli v rámci příslušnosti k národu. Národní identita je hnací silou, která udržuje stát v celku. Národní stát je založen na souboru institucí, které vládou na daném území. Proto, aby moderní národní stát a jeho stabilita byla udržena, je nutná politická komunita, díky níž občané sdílejí určité hodnoty a která umožňuje komunikaci.¹¹⁹

V rámci pojetí českého národního vědomí a sounáležitosti ke státu musíme říci, že v průběhu dějin prošla národní identita mnoha změnami. V minulosti jsme se neustále museli vymezovat vůči jiným národům, a většinu času jsme žili ve stínu ostatních národů pod jedním samosprávným územním celkem.¹²⁰ Situace se však změnila nejdříve rozdělením na Československo jako samostatný stát a posléze na samostatnou Českou republiku. Jak bylo výše zmíněno je česká národní identita konstituována jako přirozeně daná, stejně jako třeba pohlaví. Je to něco, co člověk nemůže změnit.¹²¹ Může však ovlivnit míru, v jaké bude projevovat svůj vztah k národu. Předpokládám také, že někteří jedinci nemusí pociťovat vztah ke svému národu a tudíž i k pojetí národní identity.

Pojetí národní identity je bráno z hlediska vztahu k národu, ne k českému státu.¹²² Státy mohou vzniknout i zaniknout, ale lidé a jejich vztah k národu přežívá. Stát pro národní cítění není víceméně vůbec potřebný.¹²³ Vždyť lidé, kteří se sice narodili v České republice nebo dokonce ještě v Československé republice a v současnosti žijí všude možně po světě, stále pociťují vztah a vazbu k českému národu. Tito lidé si vytváří spolky v zahraničí, kde se jako krajané schází, baví se spolu česky a vzpomínají na Čechy.¹²⁴ Pavel Vančura tvrdí, že *„pro mě je příslušnost k českému národu věcí zásadní. Je pro mě zásadní proto, že moje mateřská řeč je čeština. Protože si nadosmrti uchovám v paměti místa, v nichž jsem vyrůstal. Protože jsem se ztotožňoval s národní minulostí a tradicemi. Jako zemi jsem si však zvolil zemi jinou. A sice proto, že v ní byla*

¹¹⁸ PLECITÁ, Klára: *Národní identita a vztah k Evropské unii. Česká republika v západo- a středoevropském srovnání*. Praha. Ústav národohospodářského ústavu Josefa Hlávky. 2012. S. 5. ISBN 978-80-86729-71-8.

¹¹⁹ Tamtéž. S. 7.

¹²⁰ HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha. Slon. 2001. S. 12. ISBN 80-85850-97-4.

¹²¹ Tamtéž. S. 163.

¹²² BROUČEK, Stanislav (ed.): *Češi – národ bez hranic. Výběr textů a diskuze ze semináře k problematice národního vědomí Čechů žijících v zahraničí. Příspěvek Pavla Vančury: Jsem Čech-osobní vyznání*. Praha. Etnografický ústav AV ČR, v.v.i.2011. S.111. ISBN 978-80-87112-49-6.

¹²³ Tamtéž. S. 111.

¹²⁴ Tamtéž. S. 112.

ta přítomnost zajímavější, rozmanitější a přirozenější. Ale národ mám jediný. Tím je národ český. Nemám z toho materiální užitek-mám z toho užitek duševní. Mám v tom pocit náležitosti, identity. Prostě řečeno – JSEM ČECH.“¹²⁵

„A jak to mají lidé, kteří v České republice žili a stále žijí?“ Z výzkumů uskutečněných v roce 2003 vyplynulo, že občané by jako místo svého bydliště, i v případě možnosti odcestování, volili Českou republiku. Velmi blízký vztah lidé pocítují zejména k místu, ať už vesnici, městu či kraji, ve kterém žijí. Důležité však je, že vztah a národní identita byla v roce 2003 ještě poměrně silná.¹²⁶ Z výsledků jiných výzkumů, si taktéž můžeme povšimnout, že téměř tři čtvrtiny dotázaných občanů by v případě volby volili Českou republiku jako místo k životu. Většinou se jednalo o ženy, občany starší 60 let či jedince s dobrou životní úrovní. Oproti tomuto tvrzení byli zejména muži, mladá generace od 15 do 29 let, nezaměstnaní a lidé, kteří svou životní situaci považují za špatnou.¹²⁷

Z mnou uskutečněného výzkumu vyplynulo, že si jedinci pod pojmem národní identita představí zejména vztah k vlastní zemi a hlavně individuální postoj jedince, který k ní zaujímá.

Respondentka4: „*Národní identita se vyznačuje podle mě tím, že víme, odkud pocházíme, známe jazyk dané země, jeho historii a vývoj, vládu a prezidenty dané země a ztotožňujeme se s příslušníky daného státu*“¹²⁸

Při zjišťování, kde se formuje národní identita jsem zjistila, že nejčastěji je ovlivňována rodinou, která by měla jedince vést k pozitivnímu smýšlení o svém národu, dále pak formování národní identity probíhá ve škole, která jako vzdělávací instituce by měla mít takové vyučovací osnovy, podporující národní vědomí o historii, kultuře, politické situaci, občanství atd. I vrstevníci ovlivňují naše smýšlení a celkově společnost, ve které se pohybujeme.

Respondentka10: „*Myslím si, že by se měla formovat v rodině nebo ve škole, ale domnívám se, že se v dnešní době hodně formuje v kamarádství a v internetu, tzn. pokud*

¹²⁵ Cit. BROUČEK, Stanislav (ed.): *Češi – národ bez hranic. Výběr textů a diskuze ze semináře k problematice národního vědomí Čechů žijících v zahraničí. Příspěvek Pavla Vančury: Jsem Čech-osobní vyznání.* Praha. Etnografický ústav AV ČR, v.v.i.2011. S.113. ISBN 978-80-87112-49-6.

¹²⁶ Český sociálněvědní datový archiv. Sociologický ústav AV ČR v.v.i. ISSP 2003 „Národní identita II“ [online]. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/> <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>.

¹²⁷ Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR v.v.i. [online]. [cit. 2015-10-12] Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7438/f3/ov151026.pdf.

¹²⁸ Respondentka4, říjen 2015, Přerov.

vrstevníci se cítí být Čechy, je to super, tak se děti formují stejně. To samé ti kamarádi na internetu. Dneska mám mezinárodní přátele, pokud oni vidí Česko jako něco pozitivního, pak i to dítě má k tomu vztah, musí mít základ v rodině a ve škole“.¹²⁹

Taktéž média ovlivňují naše smýšlení o národě a celkové situaci, která se odehrává v České republice. V současné době je však pohled na přísun informací, které nám poskytují média většinou negativní. Informace jsou zkresleny a média často zveřejňují pouze to, co se jim hodí s cílem zaujmout širokou veřejnost, tudíž nejsou moc objektivní. Záleží tedy na tom, kterých médií rodiny používají, ty pak právě mají vliv na formování identity jedince. Ve většině věří občané naší země spíše těm nesprávným zdrojům.

Respondentka10: *„Tak média potřebují hlavně zaujmout. Pokud se budeme zabývat televizí, jako ČT1, Nova, Prima, tak na Nově mi přijde, že se snaží ukázat více ty negativa, ty tragédie, vypíchnout to špatné, i co se týče politiky, nebo tak. ČT1 mi přijde hodně objektivní, to co Češi dosáhli třeba v té vědě, technice a když si vezmeme ty týdeníky, tak tam si myslím, že to je vyrovnaný. Že se nezabývají tím špatným jenom.“¹³⁰*

Respondentka2: *„Tak určitě ovlivňují televizní zprávy, hodně taky bulvár, protože tady ty bulvární noviny často zkreslují a vyzdvihují negativní věci, tady té vlády toho režimu, no prostě ovlivňují hodně to smýšlení“.¹³¹*

Zajímalo mě, jak velké pouto pocítují respondenti k České republice. Ve většině provedených rozhovorů, respondenti pocítovali určité pouto k naší zemi. Ať již se jednalo o generaci mých vrstevníků, tak i v rámci věková skupiny nad 60 let. Někteří ve větší, jiní v menší míře. Záleží na konkrétní generaci. Ale určité pouto k zemi stále přetrvává i v dnešní moderní společnosti.

Respondentka10: *„Tak ta nejstarší generace si myslím, že mají velký pouto. I když nadávají na dnešní dobu, tak pořád jsou velice hrdí na to, že jsou Češi. Ta generace těch 40cátníků si myslím, že už ztrácí a v podstatě moje generace, těch 30 a míň, že jsme hodně ovlivněni tím, že můžeme cestovat, že víme, jak se mají jinde a tam bych řekla, že si musíme vážit těch lidí, kteří mají pouto k ČR, protože ti jsou hrdí na to, že jsou Čechy. Pokud oni řeknou, že jsou hrdí, tak si myslím, že si jich máme vážit, a domnívám se, že*

¹²⁹ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

¹³⁰ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

¹³¹ Respondentka2, říjen 2015, Přešov.

jich je spousta, ale není jich tolik, co v těch minulých generacích. Myslím si, že slábne to pouto. Protože nám pořád říkají Evropa, Evropa, nejen Česko. Myslím, že to v těch mladých generacích slábne to pouto, ten patriotismus. Vidí totiž i něco jiného, není to jen, Česko, Česko. EU dělá tohle, dostanete se tam a tam, vnímají Evropu, cítí se jako Evropani, třeba Ameriku nevnímají, cítí se jako Evropani, patrioty Evropy, i jsou patrioty ČR, ale to už méně lidí, takhle se vnímají. ¹³²

Z rozhovorů s danými respondenty byl naprosto odlišný pouze jeden, který mne zaujal. Je na něm znázorněno, že ne všichni jedinci preferují do budoucnosti život v České republice. Což je ovšem pochopitelné. Ne každý musí být nutně spokojený se životem v rodné zemi.

Respondentka2: *„Já život v České republice nepreferuju. Necítím se jako Čech. Mí předci byli Rakušáci, ale jako Čech se vůbec necítím, pokud bych měla možnost, tak odtud odcházím, tady to nikdy nebude jako tam. Jasně, i když jsme se těch Němců za těch 300let zbavili, celkově celého Rakouska-Uherska, myslím si, že to moc dobrý vliv nemělo. Nejsme národ, který by si šel za svým a prostě byl nějak hrdej na sebe, jsme takoví falešní mezi sebou, já osobně se prostě necítím jako Čech.* ¹³³

V současné době se většinou předpokládá, že mladí lidé odejdou do ciziny, zejména za prací, neboť současný nedostatek pracovních míst i platová situace je špatná a převládá názor, že v cizině jsou platy vyšší.

Respondent6: *„Já si myslím, že lidi na tu práci hodně nadávají. Hodně mladých lidí jezdí dělat do ciziny. Jinak kromě platových podmínek si nemůžu osobně moc stěžovat. Ale umět jazyk a být mladší tak jedu, samozřejmě i ty závazky, ale asi jo, asi bych jel.* ¹³⁴

Taktéž pro absolventy vysokých škol je zde obtížné sehnat práci v oboru. Pokud seženou nějakou práci, tak většinou v nepříliš atraktivním odvětví, která je hůře placená a v pozdější době, chtějí-li pracovat zpátky v oboru, který vystudovaly, je zase obtížné sehnat práci, neboť nemají dostatečnou praxi pro výkon daného povolání.

¹³² Respondentka10, říjen 2015, Brno.

¹³³ Respondentka2, říjen 2015, Přerov.

¹³⁴ Respondent6, říjen 2015, Otrokovice.

Kromě ekonomické situace i situace sociální, zejména otázka sociálního zabezpečení odrazuje mladou generaci Čechů od setrvání v naší republice. To jsou nejčastější důvody odchodu mladých lidí do zahraničí.

Z rozhovorů také vyplynulo, že většina respondentů preferuje Českou republiku jako místo k dalšímu životu, ale v případě možnosti práce v zahraničí by nad tím nejspíše uvažovala. Hodně by však záleželo, co by to bylo za práci, pracovní podmínky a na budoucích závazcích. Pouto k republice však stále mají. Cizinu upřednostňují pouze na určitou dobu, buď tedy pracovní, studijně nebo v rámci dovolené, ale jako trvalé bydliště v dalším životě ne.

Respondentka5: „*Určitě bych se rozhodovala podle práce, kdybych věděla o dobré pracovní nabídce, tak bych se rozmýšlela. Samozřejmě taky podle závazků, momentálně teď po škole, kdyby přišla nabídka, tak jdu, když bych věděla, že si tam vydělám víc a celkově se zabezpečím. Ale doma budu pořád tady.*“¹³⁵

Starší generace na odchod nepomýšlí a ani nepomýšlela, neboť pociťují silné pouto k naší zemi a zahraničí je láká maximálně tak na dovolenou. A i když platové podmínky nebyly a nejsou ideální, svou rodnou zemi by neměnili. Mají zde své kořeny, svou rodinu a plánují v České republice i dožít.

3.6.2 Hrdost

Každý stát se pyšní určitými přednostmi, díky kterým je známý jinde ve světě. Můžeme si tedy položit otázku. „*Čím se pyšní Česká republika? Máme důvod být na něco nebo na někoho pyšní? A co, popřípadě kdo to je?*“

Z výzkumů vyplynulo, že jedním z důvodů, díky němuž pociťují Češi hrdost na českou zemi je ten, že je to pěkná země s krásnou přírodou. Taktéž jsou zde ojedinělé památky a jedinečná města. Neméně významná je historie a historické osobnosti, umění, kultura, tradice či literatura. Významný je též sport a úspěchy našich sportovců ve světě. Dále pak české výrobky, zejména proslulé české pivo. Hrdost taktéž pramení z vazby na to, že Česká republika je rodnou zemí občanů, mají zde své kořeny, vyrostli zde a mají

¹³⁵ Respondentka5, říjen 2015, Přešov.

v České republice své nejbližší.¹³⁶ S ohledem na vzdělání si můžeme povšimnout, že lidé, kteří dosáhli vyššího stupně vzdělání, jsou zejména hrdí na historii a historické osobnosti a také na zručnost a vynalézavost českého lidu. Občané s nižším vzděláním pak propagovali za zdroj hrdosti zejména sport. „*Na co však Češi hrdí nebyli?*“ Důvody nespokojenosti plynou zejména z české politické sféry a celkově s politickým zastoupením u nás vůbec. Dalším důvodem je značná korupce ve státě, rozkrádání a podvody, ke kterým často dochází a také charakterové vlastnosti Čechů, zejména závist. Nezřídka byla také zmiňována většinově špatná morálka obyvatel. Také ekonomická situace není nijak uspokojující. Vysoká míra nezaměstnanosti, nízké platy a čím dál vyšší daňové zatížení vyvolává v občanech nelibost vůči státu. Tato situace a celkové sociální zabezpečení či nerovnoměrné rozložení rovnoprávného postavení ve společnosti má za vznik velkého počtu alkoholiků, drogově závislých či kriminálně aktivních.¹³⁷ Výsledek nezávisel ani na stupni dosaženého vzdělání, neboť jednotlivci jak s vyšším, tak s nižším stupněm dosaženého vzdělání nebyli většinou pyšní na to, že pochází z České republiky. Ve srovnání s výzkumem prováděných v roce 2009 vyplynuly víceméně stejné důvody hrdosti na českou zemi. Patrná odlišnost byla v tom, že vztah k České republice byl spíše zmiňován věřícími respondenty, než občany bez vyznání. Lidé, žijící na malých vesnicích či s dobrou životní úrovní nebo vzdělanostní úrovní byli spíše hrdí na českou zemi. Důvody nespokojenosti a popřípadě i studem za Českou republiku byly téměř identické.¹³⁸

Z mého osobního výzkumu vyplynulo, že český národ je velmi zvláštní, co se týká pojetí hrdosti a jejího uvědomění.

Respondentka9: „*Češi jsou celkově zvláštní národ. Když je nějaká olympiáda nebo hokej, tak jsou všichni hrozní vlastenci, ale v momentě, když se to přežene tak zase nadávají na všechno možný. Je to takový kolísavý.*“¹³⁹

Respondent8: „*Já si říkám, že někdy jsou Češi hrdí, i když čím dál častěji říkají, že Českou republiku nenávidí, ale stejně tu pracují, a když se zeptáš, proč se neodstěhují,*

¹³⁶ Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR v.v.i., Praha. [online]. [2015-10]. Dostupné z:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7440/f3/ov151027.pdf.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR v.v.i., Praha. [online]. [2009-10-12]. Dostupné z:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3697/f3/100973s_ov91201.pdf.

¹³⁹ Respondentka9, říjen 2015, Přešov.

tak řeknou, že ne, že se jim tady to a to víceméně líbí. Najdou si vždycky nějakou věc, proč se České republiky nechtějí vzdát, takže si myslím, že jo, že jsou hrdí. Nejsou hrdí třeba na mzdy, tak dochází k odlivu mozků dál, ale třeba ohledně kultury, historie, tak je to dobrý. ¹⁴⁰

Můžeme tedy říci, že jsme národ, který v případě úspěchů ve světě pocítuje hrdost na svou zemi, avšak pokud se mu nedaří nebo jsou občané nespokojeni se situací v zemi, hrdý postoj se změní ve stud. Ovšem troufám si říci, že i když naše země není zrovna nejideálnější a některé věci by se mohly změnit, oproti některým státům světa se máme ještě velmi dobře.

Respondent3: *„Když si uvědomím, že jsem vyrostl v zemi, která teď sice není nic extra, ale zároveň, kolik je toho světa, tak dvě třetiny, kde jsou na tom daleko hůř, můžu být spokojený.* ¹⁴¹

Důvodů k hrdosti na český stát je tedy mnoho. Nezávisle na dosaženém vzdělání a věku jsou Češi velmi hrdí na sportovní výsledky našich sportovců ve světě. Nejvíce však na fotbal a hokej, který republiku a její občany stmeluje. Výhra našich hokejistů v Naganu roku 1998, byla událost, na kterou se neustále vzpomíná.

Respondent8: *„Sport. Hlavně hokej. Jsme takový hokejový národ. Vždycky když hrajeme, tak nás to hodně spojí. Třeba to finále Mistrovství světa. Je radost vidět ty lidi na těch náměstích, to je paráda. A dokonce nějaký cizinec říkal, že se to moc nevidí taková sounáležitost.* ¹⁴²

Respondentka2: *„Tak samozřejmě sportovci, ale myslím ti jednotlivci, ne fotbalisti nebo hokejisti, ale takoví ti atleti. Zátopek, Zátopková, pak Navrátilová, Lendl, Raška, skokani na lyžích a celkově celá ta tenisová třída.* ¹⁴³

Nejen sport však je důvodem hrdosti na český stát. Česká historie se svými osobnostmi je velmi význačná. Takovým příkladem může být Karel IV., který se stal ve své době dokonce římským císařem. Z pozdější doby pak Tomáš Garrigue Masaryk. Ten je známý jakožto první prezident samostatné Československé republiky a také jeho reformy jsou i nadále v povědomí českých občanů.

¹⁴⁰ Respondent8, říjen 2015, Přerov.

¹⁴¹ Respondent3, říjen 2015, Přerov.

¹⁴² Respondent8, říjen 2015, Přerov.

¹⁴³ Respondentka2, říjen 2015, Přerov.

Respondentka2: „*Jeho měnová reforma. Hodně apeloval na vzdělání, snažil se v těch školách, aby se ti lidi učili. Za něho se měli obyčejní lidi dobře, pokud si dělal a nebyl si darebák.*“¹⁴⁴

Důležitá je také česká kultura. Příkladem může být národní obrození vše s Jungmannem. Pak například Karel Čapek, Karel Jaromír Erben, Božena Němcová, Karel Havlíček Borovský nebo Jaroslav Seifert, který dokonce získal Nobelovu cenu za literaturu. Též z hudební scény, počínaje Bedřichem Smetanou a Karlem Gottem konče. Historické památky naší země jsou též velmi zajímavé a ojedinělé. Zejména naše hlavní město Praha se svými architektonickými skvosty, například Pražský hrad, Karlův most nebo Staroměstské náměstí. Avšak i další města jsou krásná, jako takový Český Krumlov nebo Olomouc a jiné. Též jsme se proslavili díky rozvinutému lékařství, konkrétně třeba vynálezu kontaktních čoček Otty Wichterleho nebo plastickým operacím prováděným chirurgem Bohdanem Pomahačem. Z výrobků to jsou české silonky, které zná celý svět. Samozřejmě, kdo by také neznal české pivo či snad národní pokrm - knedlo, vepřo, zelo. Nesmím opomenout i krásnou českou krajinu.

Respondentka9: „*Nebo ta naše krajina, třeba v Americe, konkrétně západ USA, taková Kalifornie, Utah, Nevada. Jak jsem tam byla, tam je všude poušť. Jedeš 4 hodiny a pořád nic, jenom poušť, kdežto tady je to rozmanitý, když jedeš vlakem, máš se pořád na co koukat.*“¹⁴⁵

Též český jazyk je ojedinělý a netradiční. I když pro cizince mnohdy obtížný. Česká republika může být taky hrdá na kreslené pohádky, díky kterým jsme známí ve světě. Jedná se konkrétně o „*starého dobrého*“ Krtečka nebo Křemílka a Vochomůrku. Jedinečné jsou i naše tradice a kultura.

Respondentka5: „*Když to vezmu valachy, tak jejich kultura na jižní Moravě, tradice, vinobraní, pochody. Lidi jsou hrdí, na to co si předávají po generace. Jejich kroje taky.*“¹⁴⁶

A celkově naše země byla dříve velmi průmyslově a hospodářsky rozvinutá. Po technické stránce máme stále světu co ukázat.

¹⁴⁴ Respondentka2, říjen 2015, Přerov.

¹⁴⁵ Respondentka9, říjen 2015, Přerov.

¹⁴⁶ Respondentka5, říjen 2015, Přerov.

Respondent3: „Určitě jsme byli země, která toho dokázala hodně ve zdravotnictví, v průmyslu, máme spoustu prvenství v různých věcech.“¹⁴⁷

Respondentka10: „Já jsem hodně zapletená do techniky, myslím, že to je super, co tady ti lidi vymyslí. To, co nevymyslí půlka Evropy nebo Američani, tak to vymyslí na Technické univerzitě v Liberci nebo tady na VUT v Brně. V lékařství jo, to jsme jedničky v operaci očí, jsme jedničky v operacích srdce, když to člověk sleduje, tak spíš z těch technických a lékařských věcí. To mě utvrzuje, co je důležitý. Mít techniku a mít doktory. To jsou dvě věci, které je důležitý mít v té zemi.“¹⁴⁸

Respondentka1: „Tak třeba měli jsme čokoládovny, co vyráběly, to bylo typicky český a teď to není. Nebo sklo, to byla Bohemka, to vyráběli krásný věci, to se vyváželo do ciziny. Nikdo takový věci neuměl. Okolo těch Krkonoš, tam bylo těch sklářů, to bylo jejich zaměstnání. To bylo tak krásný. Nebo třeba tady v Přerově, to byla Meopta, Strojírny. Ty vyvážely stroje do ciziny.“¹⁴⁹

Respondent8: „Dřív jsme byli hodně průmysloví a vyváželi jsme hodně. Třeba takový Baťa nebo ČKD Blansko a takový věci. Naše auta, tatrovky, ty jsou v celým světě jedny z nejkvalitnějších aut.“¹⁵⁰

Je tedy opravdu mnoho věcí, na co jako obyvatelé České republiky můžeme být pyšní. Ovšem jako každá země máme i své negativní stránky. Když bychom tuto situaci shrnuli, v současné době nejsou čeští občané spokojeni zejména s ekonomickou situací naší země. Týká se to zejména nezaměstnanosti a nedostatku pracovních míst. Také platy nejsou nijak zvlášť vysoké. Nespokojenost je taktéž s daňovou zátěží, která prý údajně je druhou nejvyšší v rámci Evropské unie.

Respondentka4: „Myslím si, že v dnešní době Češi nejsou tak hrdí na svou zemi jako byli dříve. Možná proto, že je zde velká nezaměstnanost, nízké mzdy oproti jiným evropským státům, korupce, také kvůli politické situaci a poslední dobou se český národ projevuje jako závistivý národ.“¹⁵¹

¹⁴⁷ Respondent3, říjen 2015, Přerov.

¹⁴⁸ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

¹⁴⁹ Respondentka1, říjen 2015, Přerov.

¹⁵⁰ Respondent8, říjen 2015, Přerov.

¹⁵¹ Respondentka4, říjen, Přerov.

Ekonomická situace se však zejména přizpůsobila době. Ano, není tato situace nejlepší, ale jak jsme si ji nastavili, tak ji teď máme. Můžeme však říci, že oproti některým státům světa je situace v naší zemi ještě poměrně dobrá.

Respondentka10: *„Nezaměstnanost je úplně standardní. Úplně to odpovídá tomu, co se stalo po válce, před válkou, jak jsme to měli našláplý, co se zavřelo, nezavřelo. Takže pokud oni neotevřou ty fabriky, který dělaly předtím to a to, nebo pokud prostě nevymře ta generace, která dělala tu jednu věc, tak nezaměstnanost bude. A tím, že po válce profilovali generaci, která má absolutně otevřený dveře, co si může dělat, co chce. Tak ta generace vychovává děti, oni si pak můžou dělat co chtějí, všeho dosáhnou. Ale dneska už jsme někde jinde. Ten problém bude. Ta konkurence je větší, hustší. Po válce to tak nebylo. Takže ta generace dnešních 40cátníků je za vodou. Protože je vychována tak jak byla, mohli všechno. Ale oni tak vychovali dnešní děti a to je špatně. Nepřipravili je na situaci, která nastane, na kapitalismus. Proto je ta nezaměstnanost taková, jaká je. Ale nemůžeme mít všichni všechno. Nemůžou mít všichni vysoký postavení ve společnosti. Je potřeba mít dělníky, aby někdo pracoval rukama. Ale to prostě někdo nechápe. Každý si myslí, že si toho nikdo nebude vážit. Třeba švadlena může vydělávat víc než úřednice za přepážkou. To by měl někdo těm generacím vysvětlit. Nemůže být každý manažer, ekonom, musím vědět, co umím a tam se profilovat.“¹⁵²*

Celkově také mezilidské vztahy jsou v současné české společnosti vnímány negativně. Čeští lidé jsou popisováni jako závistiví, chamtiví, škodolibí, nepřátelští, uzavření a sobečtí.

Respondentka2: *„Nelíbí se mi, že se ti lidi tady podvádí. Strašně si závidí, vůbec nedrží při sobě, tady není sounáležitost. Lidi se tváří jako kamarádi, ale nejsou. Všude ve světě jsou cechy a společnosti, a když se objeví darebák, tak ho prostě zničí. Tady čím větší darebák, tím větší hrdina. A ti obyčejní lidi, co se snaží dodržovat pravidla, co pracují, tak ti se mají špatně. Tady je ta podlost, závist, korupce, nesounáležitost s lidmi.“¹⁵³*

Naše politická situace je též vnímána velmi špatně. Většina si stěžuje na naše politické zastupitele. Čeští občané vnímají korupci a podvody, které se na politickém poli

¹⁵² Respondentka10, říjen 2015, Brno.

¹⁵³ Respondentka2, říjen, Přerov.

uskutečňují a snáší je s nelibostí. Celkově zastávají názor, že je nutné, aby se v rámci politické sféry něco změnilo.

Respondent3: „*Tak naše politika, tam je hrozná krátkozrakost. Ta absolutně nepřemýšlí nad naší budoucností, na naše děti. Oni se přizpůsobují jen tomu současnému. Ruší to, co je dobré a my to za pět let musíme znova vybudovat a nemyslím si, že jsme měli špatný věci.*“¹⁵⁴

Respondentka10: „*A tak jak se chová poslanecká sněmovna, tak se taky nemůže chovat. Když už jsme hrdí, tak ať, ale jak jsme malí, tak si nemůžeme dovolit říkat ABC. Jsme malý stát a máme hlasovací právo v EU, ale nemůžeme si říkat, co chceme. A když jeden řekne A a druhý řekne B, tak to vypadá blbě ve světě. Jsme nejednotní. Taky si myslím, že finanční situace je tady velký problém. Tam si myslím, že to děláme špatně. Nemyslím si, že české finance by měl řídit miliardář ze Slovenska, který si myslí, že sežral svět. Řídí to špatně, neefektivně, ale svým způsobem by bylo lepší, kdyby vzali někoho z lidu, kdo dokázal hospodařit s penězi a ví jak to dělat. Protože hrabat si do své kapsy umí každý. Záleží však, kdo bude hrabat do té státní. Člověk z lidu by třeba hrabal do té státní a ne do své. Tak na mě působí ta situace. Každý si hrabe na svém písečku a prostě Slovák nemá co dělat v ČR.*“¹⁵⁵

Taktéž při zjišťování, jak v současné době vypadá hospodářská situace v České republice, je výsledkem nespokojenost. Jak jsem výše zmínila, naše země byla v minulosti velmi rozvinutá, hlavně tedy hospodářsky. Zejména jsme byli soběstační v produkci potravin a obzvláště ovoce a zeleniny.

Respondentka1: „*Třeba i ovoce, jablka, to se nikdy nedováželo. Jako zeleninu to jsme byli sami výrobce, dovážely se jenom pomeranče, banány, ale takový jablka, hrušky, to tu vždycky bylo, to bylo český. Teď se všechno dováží a není to vůbec dobré. Z Polska a nevím z těch zemí a tak. I mlíko a to, to jsme všechno si sami vyprodukovali.*“¹⁵⁶

Nejen, že kvalita zboží upadla a dovážíme levnější, nekvalitní zboží. Ale většina českých firem, fabrik a jiných podniků už ve většině není naše. Vše jsme prodali zahraničním firmám. A také kvalita zboží v zahraničí je mnohem lepší než dnes u nás.

¹⁵⁴ Respondent3, říjen 2015, Přerov.

¹⁵⁵ Respondentka10, říjen, Brno.

¹⁵⁶ Respondentka1, říjen 2015, Přerov.

Respondentka4: „Upadlo zemědělství, radši dovážíme a dovážíme nekvalitní suroviny, proto se hodně lidí i stěhuje z ČR, protože v Německu jsou kvalitnější potraviny, a když tam přijedete do obchodu, tak si tam můžete koupit cokoliv za stejný prachy. Je toho víc, a je to kvalitnější, např. čokoláda, teď převedli fabriku na Opavia oplatky do Polska, takže si na to všichni teď stěžují.“¹⁵⁷

Pokles hospodářské produkce v České republice zaznamenaly i lidé z oboru.

Respondentka5: „Upadá asi to hospodářství, rodiče jsou na to zaměřeni. Vystudovali na to vysokou školu. Dnes by ve svém oboru nesehnali nic. Třeba ty kůže, dřív to bylo, že lidi chovali králíky, teď už moc ne, ty velkochovy. Ta finanční situace taky, teď dovážíme spíše nekvalitní věci, čokolády z Polska nebo například aféra s posypovou solí.“¹⁵⁸

Respondentka10: „Tak máme schodek jako prase (smích). Takový schodek jsme neměli. Jsou tu socialisti, kapitalisti, aspoň tak jsem to četla. Hold socialisti chtěli udělat před volbami radost důchodcům, tak všem přidali a museli na to někde vzít, tak si prostě půjčili. No hold dnes to bude splácet moje generace. A tak to prostě funguje. V politice nesedí moje generace. Já se nebojím, že za 10 let udělají nový zákon, že do důchodu se půjde později a oni si přidají. Ale zase to bude platit má generace. Nevěřím v důchod. Hospodářská situace je špatná. Důchodcům se přidává, jen když jsou volby. Oni jsou na to zvyklí. Komunismus tak fungoval. Dáme jim drobký, oni budou mlčet. Já věřím, že se to tak naučili, ale jako komunismus už není. Máme kapitalismus, pojdme se podle toho chovat. Já s něma soucítím a měli by jim přidat, ale ať to nedělají tak trapně, jen když něco potřebujou. Ti důchodci jim ty hlasy narvou. Takže místo abychom se začali chovat jako kapitalisti, jak se k nám chovají naši zaměstnavatelé, v obecné sféře podnikatelství, podnikatelé, tak proč se tak nechová stát a neždímá ty podnikatele. Hold jsme stát, taky si na sebe musíme vydělat, taky musíme fungovat. Proč by to měla odnést má generace nebo ta za ní.“¹⁵⁹

Současný úpadek hospodářské situace souvisí se vstupem České republiky do Evropské unie v roce 2004.

¹⁵⁷ Respondentka4, říjen 2015, Přerov.

¹⁵⁸ Respondentka5, říjen 2015, Přerov.

¹⁵⁹ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

Je však zvláštní, že i když si Češi neustále na něco stěžují, ve výsledku jsou na Českou republiku hrdí a jsou rádi, že tu mohou žít.

Respondentka10: „*Já si myslela, že lidi, co pojedou do zahraničí, budou říkat, že Česko je hrozný, že budou nadávat, protože tady si na to stěžujeme všichni, ale je absurdní, že říkáme, že v Česku to je super. Vy nemáte tohle, vy neděláte tohle. A i kdyby, třeba když to srovnám v Německu. Oni jsou hrozni patrioti v Německu. A přesto je to možná nutí ty Čechy, když jsou v tom Německu hájit Českou republiku. Takže moje generace, i když přijedeme do zahraničí tak Českou republiku chválíme. I když na politiku nadáváme, všechno ostatní hájíme. Myslím, že ta generace není úplně proti, ale nevypadáme tak.*“¹⁶⁰

Vidíme tedy, že postoj a zastání naší země občany v zahraničí je neobvykle vysoké. A zároveň i pohled cizinců na Čechy je spíše kladný.

3.6.3 Prezident

Prezident je hlava státu, která by nás měla reprezentovat po celém světě. Představím-li si prezidenta, utvořím si i danou představu o státě, který reprezentuje. „*Jak je tomu v České republice? Je současný prezident adekvátní ikonou našeho státu? A jak tomu bylo s dřívějšími prezidenty?*“

Z nedávného výzkumu vyplynulo, že v současnosti je s prezidentem spokojeno 51% občanů.¹⁶¹ Jedná se o občany starší 60 let, ekonomicky neaktivní, důchodce, či lidé s orientací spíše nalevo. Ostatní volili vládu Bohumíra Sobotky, jež si vybírali zejména lidé s dobrou životní úrovní.¹⁶² Konkrétně však spokojenost s politickými představiteli naší země je velice nízká.

Prezidentem republiky, byl vůbec poprvé v dějinách České republiky, kdy si občané prostřednictvím přímých voleb mohli volit prezidenta, zvolen počátkem roku 2013 Ing. Miloš Zeman.¹⁶³ I když většina Čechů jej zvolila ve druhém kole voleb zejména z toho důvodu, že nechtěli jeho soka Karla Schwarzenberga, který velkou část svého života

¹⁶⁰ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

¹⁶¹ Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR, Praha. [online] [cit.2015-10-12].

Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7437/f3/pi151023.pdf.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ NašiPolitici.cz [online] Dostupné z: <http://www.nasipolitici.cz/cs/politik/1112-milos-zeman>.

strávil v Rakousku, tudíž jej občané nepovažovali za tzv. „řádného“ Čecha a s převládáním názoru, že cizinec nemůže zastávat úřad prezidenta, se tedy nehodil na kandidáta na místo prezidenta. Názory na současného prezidenta se různí. I když často bývá haněn z důvodů neomalenosti a buranství, stále je považován za obyčejného člověka, který netíhne ke korupci a rozkrádání státu. Názory zejména mladší generace však projevují nespokojenost s jeho proslovy a některými názory, které vyznává. Také jeho mluvčí je často obviňován z hlouposti nebo též ze špatného projevu.

Respondentka2: *„No Zeman, ne že bych ho obdivovala, ale on je jedinej takovej, co to myslí dobře, akorát to debilně prezentuje. On je takovej obyčejnej. Ten se nežene za majetkem, za žádnýma výhodama, to je normální člověk. Proto jsem ho na tuhle funkci i volila.“¹⁶⁴*

Respondentka10: *„Hlava státu se nemůže chovat, tak jak se náš prezident chová. To je ale můj subjektivní názor. Nelíbí se mi to, že my nejsme prezidentský stát, což tedy svým způsobem by prezident neměl reflektovat svůj názor. On by měl tlumočit názor republiky v zahraničí. On je reprezentant. Není výkonná moc. On rozhoduje, jasně, ale měl by zastupovat lidi. A pokud ČR nebo většina, což jsme dali většinu do poslanecké sněmovny, senátu a pokud oni řeknou něco, co si myslíme, tak on by neměl do televize a veřejných rozhovorů pouštět něco jiného. Myslím, že pokud bude sedět s Obamou u kávička, tak si může říkat, co chce. Ale pokud je v televizi, tak má říkat, to co mu řeknou.“¹⁶⁵*

Ohlédneme-li se za minulým prezidentem, Václavem Klausem, setkáme se s rozpačitými představami o výkonu jeho funkce i o jeho osobnosti samotné. Jeho reputaci a postoj může ovlivňovat dřívější dlouhodobá funkce v politice. Také aféra, která se odehrála v roce 2011 v Chile, kdy jako ještě tehdejší prezident „ukradl“ na tiskové konferenci pero, mu moc na dobré pověsti nepřidala. Událost obletěla světem a Česká republika měla z ostudy kabát.

Respondent8: *„Udělal nějaký ostudy, s tou propiskou, ale zase vytáhly to média a ty se postaraly o to, aby ho shodily. On měl ale problémy s kuponovou privatizací, i když jsem byl v té době malej, ale jako člověk si myslím, že je hrozně inteligentní, ale myslím si, že je trošku psychicky nemocný, protože jde vždycky proti proudu. To jsem si všiml*

¹⁶⁴ Respondentka2, říjen 2015, Přerov.

¹⁶⁵ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

*s téma jeho názorama, když mají takoví ti mocnější nějaký názor, například sestřelili letadlo nad Ukrajinou, tak velikáni ze západu říkali, že to udělali povstalci či Rusko, ale Klaus byl proti tomu. Tvrdil, že si to udělali Ukrajinci sami. Takže on jde většinou proti většině. Ne proti obyčejným lidem, to spíše aby jim vyhověl. To jeho smýšlení je takový divný, nevím, jestli to dělá schválně nebo co a pokud má takový názory, tak nechápu, proč vyváděl, to, co vyváděl.*¹⁶⁶

Celkové povědomí o tom, co Václav Klaus udělal či neudělal, však většina občanů nemá. Kromě tedy výše zmíněného incidentu. Co však by se dalo říci, ale záleží na postoji občanů, že nechtěl Evropskou unii a celkově i euro, jako národní měnu, což je většinou vnímáno pozitivně. Navíc si myslím, že v současné době je to spíše výhodou pro naši zemi. I jeho ekonomické znalosti jsou obdivuhodné.

V povědomí občanů také zůstává první prezident Československé socialistické republiky Václav Havel. Tvrdí se, že pro českou zemi byl přínosem.

Respondent3: *„No Havel udělal pro naši republiku hodně, co se týče ve světě. Naše republika byla v hrozném stavu, nakonec dokázal, že náš národ přece není tak, no jak bych to řekl, totalitní úplně. Totalita byla zkažená, ale prakticky každý z těch prezidentů si rází svoje a měli by se spíše opírat o takový, ten národ celkově. Takhle Němci, kteří byli po válce nejvíce zničeni, se svou houževnatostí, a také politickýma vedoucíma, kam se vyšvihli jo, kdežto u nás, tady je ta krátkozrakost.*¹⁶⁷

I když je Václav Havel vykreslen jako ikona státu a dokonce jsme po něm pojmenovali i letiště, konkrétní věci, co pro náš stát udělal, zejména mladší generace nemá. Jako prezident samozřejmě reprezentoval republiku dobře, ale nezasloužil se o konkrétní činy, které by přinesly prospěch státu.

Respondentka10: *„On co se týče projevu, byl super, ta prezentace sice hrůza, ale jinak obsahově super. Ale všichni víme, že si to nevymýšlel. On četl to, co mu někdo napsal. Takže jsme ho všichni měli rádi. Mí rodiče ho měli rádi. Na druhou stranu k tomu přišel, jak slepej k houslím, prostě ho tam dosadili. Byl to apolitická osoba, která není nic, neví, jak svět chodí a najednou to je prezident, který se má setkávat s ostatníma prezidentama. To je můj názor. Jako dobrý, asi vybrali dobře. Nevím, kdyby šáhli vedle.*

¹⁶⁶ Respondent8, říjen 2015, Přerov.

¹⁶⁷ Respondent3, říjen 2015, Přerov.

Myslím, že to nebyl špatný výběr. Ale nemyslím si, že to byl nejreprezentativnější hlava státu. Ale nemyslím si, že bychom po něm měli něco pojmenovávat. ¹⁶⁸

Také se objevil dokonce negativní pohled na Václava Havla, což je velmi výjimečné. Konkrétně v souvislosti s nacisty.

Respondent8: *„Tak třeba Lucerna. Rodina Havlova, nevím, jestli to řeknu přesně, no za války Lucerna patřila nějakým židům a oni si ji chtěli udržet a rodina Havlova jim slíbila, že to přepíše v nějaké pozemkové listině, něco jako dnešní katastr. No ale Havlovi je naprášili, a proto byl Havel tak bohatý. A jsou fotky, jak malý Havlík sedí Goebbelsovi i na klíně a toho je víc. Tak třeba když kandidoval, tvářil se, že chce všechny zachránit a opak byl pravdou, třeba Charta 77.* ¹⁶⁹

Každý tedy zastává určitý názor na naše zástupce státu. Záleží na médiích, jak danou situaci vykreslí a my si pak následně utvoříme určitý obrázek. Celkově však by občané měli vyjadřovat úctu k prezidentovi a zejména v dnešní době, neboť jsme měli možnost si sami přímo zvolit svého prezidenta, tedy člověka, který bude náš stát zastupovat ve světě a vytvářet obraz České republiky, tudíž jistá solidarita by zde určitě měla být.

3.6.4 Evropská unie

Evropská unie je společenství 28 zemí s cílem hospodářské a politické spolupráce. Počátky Evropské unie se datují do doby po druhé světové válce.¹⁷⁰ Názvy se v průběhu dějin měnily, dnešní název však Evropská unie získala v roce 1993. Cílem byl kromě hospodářské a politické podpory mezi státy i jednotný trh, s myšlenkou jednotné měny-eura, také vzájemný mír, snaha o zachování stability a prosperity států, rozvojová pomoc, ochrana životního prostředí, zlepšení životní úrovně.¹⁷¹ Též možnost cestovat bez omezení, volnější pohyb zboží a služeb atd. Česká republika se stala členem Evropské unie, společně s Estonskem, Lotyšskem, Maďarskem, Polskem, Slovenskem, Slovinskem, Kypru a Maltou v roce 2004, konkrétně 1. května.¹⁷² S přijetím členství v této „unii“, jsme též přijali její banku, parlament, hymnu, vlajku a právní systém,

¹⁶⁸ Respondentka10, říjen2015, Brno.

¹⁶⁹ Respondent8, říjen 2015, Přerov.

¹⁷⁰ *Evropská unie*. [online]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/basic-information/about/index_cs.htm.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Tamtéž.

který je nadřazen symbolů národním. To mohlo velmi ovlivnit vědomí národní identity.¹⁷³ „*Jak tomu tedy je? Jsou vůbec Češi spokojeni se členstvím v Evropské unii? Přináší nám Evropská unie nějaký užitek nebo se původní myšlenka vzájemné pomoci vytratila a je pro nás členství v EU spíše negativem?*“

Když se v roce 1995 uskutečňoval výzkum, zjišťující povědomí Čechů o Evropské unii, bylo zjištěno, že více jak polovina respondentů neměla moc valné znalosti o Evropské unii. Ti, kdož měli určité povědomí nebo o Evropské unii měli dostatek informací, předpokládali, tím že Česká republika vstoupila do Evropské unie, jí to v budoucnu přinese užitek. Většina tedy byla pro vstup. Cílem občanů byla touha po sjednocení a též i získání určité nezávislosti.¹⁷⁴ Nutné je srovnání s výzkumem, uskutečněným v roce 2003, krátce než se Česká republika měla stát členem Evropské unie. Převažuje názor, že Česká republika má díky účasti v Evropské unii minimální užitek. Za cíl byla považována volná spolupráce států, kdy by orgány EU měly mít stejně ba dokonce méně pravomocí než národní orgány. Většina lidí se též domnívala, že celkový vliv Evropské unie na náš stát bude spíše nepříznivý.¹⁷⁵ Z výzkumů uskutečněných později vyplynulo, že míra spokojenosti s Evropskou unií závisí na vzdělání, věku a životní úrovni jedince.¹⁷⁶ Z výsledků vyplynulo, že mladší, vysokoškolsky vzdělaní lidé byli spokojeni s členstvím v Evropské unii. Taktéž lidé s dobrou životní úrovní. Oproti tomu nespokojenost byla na straně občanů starších 60 let. Ovšem z hlediska toho, zda Evropská unie rozhoduje v prospěch České republiky, bylo zjištěno, že 70% Čechů si myslí, že nikoli a též rozhoduje spíše v neprospěch obyčejných lidí.¹⁷⁷

Z výsledků mého výzkumu vyplynulo, že všichni respondenti nejsou víceméně spokojeni s členstvím České republiky v Evropské unii. I když existuje názor, že původní myšlenka byla dobrá, a členství v „unii“ má své pro i proti, v současné době převažují spíše ty negativa.

¹⁷³ PLECITÁ, Klára: *Národní identita a vztah k Evropské unii. Česká republika v západo- a středoevropském srovnání*. Praha. Ústav národohospodářského ústavu Josefa Hlávky. 2012. S. 48. ISBN 978-80-86729-71-8.

¹⁷⁴ Český sociálněvědní datový archiv. Sociologický ústav AV ČR. ISSP 1995 „Národní identita I“ [online]. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>.

¹⁷⁵ Český sociálněvědní datový archiv. Sociologický ústav AV ČR. ISSP 2003 „Národní identita II“ [online]. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>.

¹⁷⁶ Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR v.v.i., Praha. [online]. [cit. 2012- 04- 09]. Dostupné z:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6883/f3/pm120608.pdf.

¹⁷⁷ Tamtéž.

Respondent3: „No ono je všechno zneužitelný. Ta Evropská unie, to si zase každý přizpůsobuje. Ta myšlenka je vždycky dobrá, od každého tohohle sdružení a všichni si mají pomáhat, ale vždy toho někdo zneužije. Si řeknou, tak pomáhají mně že, jak třeba v Řecku. Anebo tady my, teď nastane ten problém jako třeba s uprchlíkama, tak ať to táhnou ti nejsilnější. Což jsou Němci nebo Francouzi, ti jsou nejvyspělejší. To si oni tak představují, oni si to ale taky museli po té válce vybudovat, tu sílu ekonomickou a jako to, takže jako všechny tyhle sdružení celkově mají své pro i proti.“¹⁷⁸

Konkrétně se situace zvrhla zejména v souvislosti s uprchlickou krizí. A dříve ještě s finanční krizí a krachem v Řecku.

Respondent8: „Jako myšlenka Evropské unie je dobrá. Souhlasím s tím, mít státy v určité unii, ale myslím, že se to zvrhlo, je z toho průšvih a myslím, že bysme se měli rozpadnout a zkusit to znova třeba za 100 let. Konkrétně si myslím, že selhali třeba ti politici. Ty státy nevystupují sami za sebe a je jedno, jestli tam je tolik lidí. Co řeknou ti nejhlavnější, jako Sarkozy nebo Merklová, tak to platí, podřizujeme se prostě těm nejbohatším, tj. Francii a Německu. A měla by se změnit celkově politická situace. Všichni politici až na dva táhnou s politikou západu, s USA. Nelíbí se mi, že co řeknou nejvyšší v Bruselu, tak se všichni podřídí a lezou jim do zadku, no když se jedná o celoevropský nebo celosvětový názor, tak se první ptají v Bruselu a teprve potom to použít do médií.“¹⁷⁹

Paradoxem je, že se Češi do Evropské unie hrnuli a byli nadšení z toho, že mohou být členy, postupně se však situace obrátila. Zejména tedy z hlediska hospodářského úpadku naší země a dovozem nekvalitních surovin. S tím související také pozastavení či rozprodání většiny podniků, produkující určité suroviny či jiné výrobky a omezení počtu pracovních míst, v souvislosti s narůstajícím počtem nezaměstnaných. Z toho obviňují Češi právě členství v Evropské unii.

Respondentka4: „Myslím si, že někteří Češi k Evropské unii dříve zachovávali chladný postoj, moc se nezajímali a někteří ani nevěděli, jak EU funguje. Někteří uváděli jako velkou výhodu volný pohyb osob, ale více bylo asi nevýhod, mezi které patřilo především zdražení a zhoršení sociální situace. Především starší lidé byli kritičtí a obávali se vstupu. Podle mě se možná vztah k Evropské unii v současnosti zhoršil

¹⁷⁸ Respondent3, říjen 2015, Přerov.

¹⁷⁹ Respondent8, říjen 2015, Přerov.

*především díky k tomu, že máme povinnost od EU přijímat imigranty, s čím mnozí Češi nesouhlasí. Myslím, že nyní Češi nejsou moc spokojeni s členstvím v EU, že máme víc povinností k Evropské unii než výhod a nemyslím, že by nám přinášela tak velký užitek. Možná je to i tím, že Česká republika není schopná se přizpůsobit a porozumět Evropské unii, například v podobě čerpání dotací, na které máme nárok, ale neumíme je vyčerpat.*¹⁸⁰

Samozřejmě, i když je většina Čechů nespokojena se členstvím v EU, vystoupením z ní bychom si v ničem nepomohli. Spíše naopak. V současné době nejsme v situaci, kdy bychom si to mohli dovolit a situaci zvládnout.

Respondentka10: *„Dostáváme dotace, super. Kolik jsme do toho ale nalili? Moc. Co nám všechno zničili? Zničili nám zemědělství, průmysl. Super, bomba, že dostáváme peníze od EU, děláme projekty, který bysme v životě nedělali, vypisujeme projekty na něco, co není České republice blížký, jen abychom dostali prachy. Brzo je přestaneme čerpat a už nás nic nezachrání, to se nevrátí to zemědělství, tím že dali kvóty na zemědělství. Ty pole už nám nikdo neobdělá. My jsme ztratili ty monopoly, ty fabriky. Super teď mají dotace, ale z čeho to budou dotovat za 5, 10 let, ale kdo to bude dotovat, až se ty stroje pokazí a kde na to vezmou. Na to nemají. Naše výrobky nejsou konkurence schopný cenově. Jsou schopný kvalitou. Nejsem ale pro to, aby ČR vystoupila z Evropské unie. Nejsem pro to, aby ČR vůbec vstoupila do EU, ale nejsem také pro to, aby vystoupila teďka. My si to teď nemůžeme dovolit vystoupit. Když vystoupíme, tak si absolutně nepomůžeme. Neměli jsme tam lézt.*¹⁸¹

Samozřejmě, že Evropská unie přinesla i nějaká pozitiva. Zejména se jednalo o nejrůznější fondy, díky nimž jsme si spravili množství památek a vytvořili věci, které bychom nebyť peněz od EU nikdy nevytvořili. Taktéž v případě živelné katastrofy se můžeme spolehnout na finanční podporu od dalších členských států a také se nám dostane pomoci v případě napadení či možného válečného konfliktu. I když je Česká republika považována spíše za mírumilovný stát, který se do konfliktů moc nehrne.

¹⁸⁰ Respondentka4, říjen 2015, Přerov.

¹⁸¹ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

3.6.5 Vztah k cizincům

„Jaký zaujímá česká společnost vztah k cizincům? A jak tomu bylo dříve? Jsme vůbec lákavá země pro cizince?“ „Integrace migrantů do majoritní společnosti je obecně velmi mnohvrstevnatý a dlouhodobý proces, a proto je velmi obtížně dělat komplexní závěry o stavu integrace migrantů. V Česku navíc vstupuje do hry skutečnost, že většina migrantů přišla do země teprve v posledních letech a mnozí z nich zde pobývají pouze přechodně nebo cirkulačně bez aspirace na trvalé usazení.“¹⁸² Pokud zde však pobývají delší dobu, zapojují se do ekonomické aktivity zejména výkonem určité práce. Zastávají často pozice s nízkým společenským statutem, nejčastěji v oblasti stavebnictví, obchodu a zpracovatelském průmyslu.¹⁸³ Tato situace bývá spjata s nízkými příjmy, ovlivňující kvalitu bydlení a celkově i životního stylu. Celkové začlenění cizinců do většinové společnosti je minimální. Migranti motivováni ekonomicky se soustřeďují zejména v Praze a v dalších větších městech či průmyslových zónách.¹⁸⁴ Česká republika se jako cílová země migrantů stala až po roce 1989 stejně jako další země střední Evropy, zejména Polsko a Maďarsko. Důvodem bylo otevření hranic, demokratický státní systém, rozvoj tržní ekonomiky či poptávka po pracovní síle. Jednalo se zejména o migranty ze střední a východní Evropy, Vietnamu či bývalého SSSR.¹⁸⁵ I když se Česká republika stala ze země tranzitní zemí integrační, smýšlení mnoha lidí bylo ovlivněno velmi dlouhou dobou komunismu. „Vnímání a postoje české majority představují velmi složitý proces, ovlivňovaný mnoha rozličnými proměnnými.“¹⁸⁶ Pozitivní či negativní přístup je ovlivněn vztahem k určitým skupinám. Čím více jsou kultury odlišnější, tím větší propast mezi jejich příslušníky vzniká. Nejkladnější postoj česká majorita zastává vůči Slovákům. Taktéž Poláci a Vietnamci jsou vnímání pozitivně. Negativní postoj je spojen spíše s cizinci, pocházející ze zemí bývalého Sovětského svazu.¹⁸⁷

V výsledků výzkumu, uskutečněného v roce 1995 vyplynulo, že nejužší ekonomickou spolupráci by Česká republika měla mít zejména se Slovenskem, Polskem, Německem a Rakouskem. Tedy s našimi sousedící státy. Tytéž výsledky vyplynuly ohledně politické

¹⁸² Cit. DRBOHLAV, Dušan a kol: *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha. Sociologické nakladatelství Slon. 2010. S. 156. ISBN 978-80-7419-039-1.

¹⁸³ Tamtéž. S. 94.

¹⁸⁴ Tamtéž. S. 110.

¹⁸⁵ Tamtéž. S. 160.

¹⁸⁶ Cit. Tamtéž. S. 159.

¹⁸⁷ Tamtéž. S. 159.

spolupráce. Kulturně nejbližší pro nás v tehdejší době byli naši bývalí „bratři“ Slováci. Největší nebezpečí v tehdejší době pocítovali občané České republiky z Rusů. V celkovém vztahu k cizincům bylo zjištěno, že jsou příčinou kriminality a celkově byli vnímáni negativně. Důvodem byl například názor, že berou „našim“ lidem práci, nejsou přínosem pro Českou republiku, nepřináší nové idey či názory a celkově by se měl počet migrantů přicházejících do Česka snížit.¹⁸⁸ Ve srovnání s výsledky výzkumů z roku 2003 se situace mění. Většině občanů České republiky by nevadilo, kdyby měli ve svém nejbližším okolí (tj. partnera, blízkého přítele či přítelkyni, souseda či spolupracovníka) osobu jiné národnosti. Češi víceméně nerozlišovali, kdo je jaké národnosti. Ve většině zaujímal vůči cizincům neutrální postoj. Méně sympatičtí jim však byli Rusové, Ukrajinci, Vietnamci a lidé původem z Izraele. Aby se však cizinci mohli natrvalo usadit v České republice, převažoval názor nutnosti znalosti českého jazyka, potřebné kvalifikace k výkonu určité profese a též přijetí způsobů života, typického pro život v České republice. Dobré, avšak ne nezbytné bylo dobré vzdělání a příbuzenské sítě v České republice.¹⁸⁹ Při srovnání se situací v roce 2015, z výzkumů vyplývá, že občané České republiky považují cizince, žijící na našem území za problém.¹⁹⁰ Rezervovaněji se k cizincům staví lidé nad 60 let. Kdežto lidé pod 30 let zastávají vstřícnější postoj. S přijetím cizinců pak občané České republiky souhlasí v případě války, hladomoru, přírodních katastrof v jejich rodné zemi, popřípadě ještě sloučení rodin.¹⁹¹

V současné době jsou postoje Čechů vůči cizincům individuální. Někomu vadí, jinému ne. Zejména mladší generace přistupuje k cizincům vstřícněji a přátelštěji než generace starší a soužití s nimi jim nedělá problémy. V rámci starší generace je to složitější, neboť hodně záleží na osobní zkušenosti Čechů. Navíc generace tzv. „našich babiček“ nezná některé skupiny cizinců a tudíž vůči nim zaujímá odstup a pocítuje strach.

Do kontaktu s cizinci přichází dnešní společnost téměř každodenně. Záleží však, o příslušníka jakého národa se jedná. Takovým příkladem může být zejména kontakt

¹⁸⁸ Český sociálněvědní datový archiv. Sociologický ústav AV ČR. ISSP 1995 „Národní identita I“ [online]. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>.

¹⁸⁹ Český sociálněvědní datový archiv. Sociologický ústav AV ČR. ISSP 2003 „Národní identita II“ [online]. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>.

¹⁹⁰ Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR, Praha. [online]. [cit. 2015-10-12] Dostupné z

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7445/f3/ov151113.pdf.

¹⁹¹ Tamtéž.

s Vietnamci. Jakožto živnostníci a provozovatelé zejména obchodů a restaurací s nimi majoritní společnost přichází do každodenního kontaktu. Názory na ně převažují neutrální a české společnosti nevadí, neboť nijak nevybuňují a nedělají problémy.

Respondent8: „*Já jsem asi nikdy nepotkal Vietnamce, který by mi vadil. Ani když pěstují marihuanu, tak mi to nevadí. Nikdy mi nic neudělali, a když jsem potkal cizince, tak to byli studenti a ti mi nic neudělali a když tu jsou jako studenti nebo tu pracují, tak mi určitě nevadí.*“¹⁹²

Taktéž Mongolci jsou vnímáni jako nekonfliktní, často pracující ve větších fabrikách či závodech. Do kontaktu s Řeky, Makedonci, Chorvaty či Turci běžně přijdeme pro změnu v nejrůznějších, jimi provozovaných bistroch či fastfoodech. S Ukrajinci je to složitější. Jelikož jsou poměrně uzavření, nechtějí zapadnout do většinové společnosti a v České republice jsou pouze na určitou dobu, za účelem vydělání lepších peněz než na Ukrajině. Smýšlení o nich se ale různí. Nejčastěji však jsou považováni za levnou pracovní sílu, která si zde vydělá peníze, které pak posílá domů svým rodinám, aby zlepšila jejich finanční situaci, a v budoucnu se na Ukrajinu stejně vrátí. Některým občanům Ukrajinci nevadí, jiní si zase mohou myslet, že jsou častou příčinou, proč dochází k trestným činům.

Jak bylo již výše zmíněno, Česká republika byla považována za zemi tranzitní, tedy že migranti naší zemí pouze projížděli dále na západ.¹⁹³ Dnes záleží na tom, z jaké země cizinci přišli a čeho chtějí dosáhnout. Jedná-li se o tzv. „*zaostalý*“ východ nebo lidi ze „*třetích zemí*“, stáváme se pro ně domovem, neboť jim můžeme poskytnout bezpečí, práci a sociální zabezpečení či lepší pracovní podmínky, kterých není možné dosáhnout v jejich domovské zemi.

Respondentka2: „*Pro Ukrajince, Slováky, jsme teď lákaví už možná míň, ale pořád ten východ je těžce zaostalý. I pro ty Vietnamce, mají se tady dobře, rozhodně líp, než by se měli doma.*“¹⁹⁴

Respondentka10: „*No protože tu máme nově, za posledních 5, 10 let, tu vzniklo hodně nových firem, co se týče IT, techniky a tyhle by právě mohly lákat tyto národnosti, oni*

¹⁹² Respondent8, říjen 2015, Přerov.

¹⁹³ DRBOHLAV, Dušan a kol: *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha. Sociologické nakladatelství Slon. 2010. S. 160. ISBN 978-80-7419-039-1.

¹⁹⁴ Respondentka2, říjen 2015, Přerov.

jsou většinou vzdělání. Oni už nemají důvod jít do Německa, když tady je to relativně levnější, i když tu dostanou méně peněz, ale zase je to tu levnější. A proč by tu nepracovali pro tu samou firmu jak v Německu. Ale je to třeba blíž k jejich domovu, seženou tu snáz ubytování. Je tu dnes větší trh a zůstávají tady. Mají se tu líp než doma. ¹⁹⁵

Existuje však i názor, že cizinci naší zemi stále jen projíždějí a směřují dále na západ. Zejména v současné době, kdy se čím dál více musíme zabývat imigranty a uprchlickou otázkou.

Respondentka4: *„Tak třeba těm imigrantům, pro ty asi moc lákaví nejsme. Nechtějí tady být, radši jdou do Německa, kde jim nabízí víc. My osobně Češi nemáme vlastně moc pozitivní postoj k cizincům, dáváme to dostatečně najevo.* ¹⁹⁶

Celkově však existuje představa, že cizinci jsou pro naši zemi přínosem. Už jen například tím, že jsou pro zaměstnavatele levnou pracovní silou. Také ve srovnání s Čechy, směřujícími dále na západ za prací. Naši občané často směřují za lepší prací, pracovními podmínkami a výdělkem. Zejména tedy ti, co dosáhli vyšší úrovně vzdělání.

Respondent3: *„Tak samozřejmě jsou cizinci přínosem. Tak jak od nás prchají lidi do Německa, vzdělání lidí, tak i oni jsou ochotni poctivě dělat nebo něco, kromě samozřejmě Romů, kteří prchají za sociálními výhodami. A celkově taky máme co nabídnout, hustota turistických ruchů, jsou tu šikovní lidi, je vidět, že Němci a Rakušáci si tu zřizují firmy, využívají toho, že ti lidi jsou pracovití, že jsou chytrí.* ¹⁹⁷

Celkově při srovnání se situací dříve, je v současné době v České republice cizinců mnohem více a celková struktura migračních skupin je mnohem pestřejší. Jelikož dříve byly hranice uzavřeny, nemohlo k nám přijít tolik cizinců. A stejně většina směřovala dále na Západ nebo do severovýchodních zemí, jako je například Švédsko. Při srovnání zda je v zahraničí lépe, než v naší zemi jsem se setkala s nejrůznějšími úhly pohledu. Většinou se respondenti shodovali, že v každé zemi je něco, s čím budou její občané nespokojeni. Ve výsledku se nejčastěji jedná o politickou situaci, která je příčinou nespokojenosti ve většině zemí.

¹⁹⁵ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

¹⁹⁶ Respondentka4, říjen 2015, Přerov.

¹⁹⁷ Respondent3, říjen 2015, Přerov.

Respondentka9: „*To si asi nemůžeme vybírat, protože nevím, který národ je spokojený. V USA například nadávají na Obamu, předtím to bylo zase na Bushe.*“

Co však je v zahraničí jiné, je chování lidí, které ve srovnání s českým lidem je často velmi rozlišné. Například v takovém Rakousku se zejména jedná o soudržnost v rámci rodiny a její společné vize do budoucnosti. U nás dochází k situaci, kdy děti často odchází z domovů hned po dosažení plnoletosti, ať již za studiem či hledání pracovních pozic a následně zakládají rodiny, často ve větší vzdálenosti od svých rodičů. Žádné kupříkladu společné rodinné podnikání.

Respondentka2: „*Taková ta sounáležitost, to přátelství, jako ta poctivost těch lidí. Snaha něco vybudovat, hlavně pro rodinu, pro budoucí generace a ne jen pro tento moment, ale do budoucna. Tam v té cizině se dělá s tím, že to bude výnosný za 100 let, tam ty rodiny drží při sobě, děti neodcházejí z domova, mají tam takový to bohatství. Francouzi mají vinice, v Alpách jsou hotely. To národní hospodářství funguje lépe než u nás a i ta finanční situace je lepší.*“¹⁹⁸

Avšak při pohledu na Českou republiku z celosvětového měřítka si většina Čechů myslí, že velká část států na světě netuší, kde Česká republika vůbec leží. Pokud si vzpomenou, tak často v souvislosti s bývalým státním útvarem - Československem anebo se sportovními úspěchy, kterých naši sportovci dosáhli ve světě. Konkrétněji však nemají moc povědomí, kde Česká republika leží.

3.6.6 Srovnání s dřívější dobou

„*Jaký názor zastávají dnešní občané České republiky? Je situace ve státě lepší, nebo při srovnání s dobou minulou a jejím režimem bylo lépe?*“ Samozřejmě, každá doba má své pro a proti. Dříve jsme byli soběstačný stát, s vynikající hospodářskou a průmyslovou produkcí, vyznačující se kvalitními produkty a surovinami i za hranicemi naší země. V dnešní době, ovlivněné zejména účastí v Evropské unii, je naše produkce omezena kvótami, které unie stanovila. Tudíž se omezil vývoz, znásobil se dovoz, často spíše nekvalitních produktů, zejména potravin. Kvůli uzavření mnoha průmyslových továren a fabrik též přišlo o práci mnoho občanů, tedy se zvýšila nezaměstnanost. Proto se mnoho lidí muselo naučit šetřit. To pak následně ovlivnilo charakterové vlastnosti jedinců, neboť v dnešní době převažuje tvrzení, že Češi jsou sobečtí, chamtiví, závistiví.

¹⁹⁸ Respondentka2, říjen 2015, Přešov.

I když tohle vnímání spíše převažuje u občanů uvnitř České republiky, nikoli z pohledu lidí ze zahraničí. Tam si stále udržujeme víceméně pozitivní obrázek.

Respondentka10: „*Naše generace si všechno závidí. Naše generace chce všechno a hned a čím mladší ti děti jsou, tak tím je to horší. Už tím, že se narodíme, tak jim tlačíme, že máme dluh a to je bude formovat. Ale nenuťme to těm děckám. Já když přijdu do obchodu, tak slyším, musíme to koupit levně. Furt všechno levně. A musíme šetřit. Ano šetřit, ale s rozumem. My musíme vychovávat s rozumem a právě Češi jsou šetřiví, závistiví, každý si hrabe na svém písečku. Jsou to sobci, jsou egoističtí, dřív ta generace taková nebyla a tak nás pořád vnímají v zahraničí. Ta generace našich babiček, díky nim si myslí, že jsme dobrosrdeční.*“¹⁹⁹

Dříve však nebylo o mnoho lépe. Zejména po válce a za komunistického režimu. Ano, s ohledem na sociální jistoty a zázemí určitě bylo lépe. Lidé po dokončení školy či učebního oboru měli okamžitě práci. Ne jak v současné době, že mnoho mladých lidí nemůže sehnat práci a pokud, tak neadekvátní svému vzdělání nebo platovému ohodnocení.

Respondentka7: „*Dřív to bylo lepší. To jsem věděla, že mě nepropustí, že jsem si mohla vzít tu půjčku a když jsem se vyučila, tak jsem měla práci. Dnes to tak není, dnes vyjdou ze školy a nemůžou najít práci. Tak se válí doma 5, 10 let a pak už se jim dělat nechce.*“²⁰⁰

Můžeme říci, že však v oblasti svobod a možností to zase tak dobré nebylo. Lidé neměli možnost cestovat, neboť byly uzavřeny hranice. Nebyl tak široký výběr sortimentu, od potravin, přes oblečení až po techniku. Nebyla taková možnost svobody slova a hodně lidí bylo zatčeno na udání. Taky mezilidské vztahy byly lepší. Lidé byli přátelštější, projevovali více soudržnosti a nebylo tolik závidění a sobectví. Život nebyl tak hektický jak v dnešní době. Myslím si, že dříve možná lidé dokonce pociťovali i větší sounáležitost k národu. Každá doba má však své pro i proti.

Respondentka10: „*Takhle v každé rovině. Každá rovina těch dob, co se týče profesního, svobod, vzdělání. Vyberu si teď například umístěnku, tu my nedostaneme. Nikdo po nich nechtěl, aby při škole měli praxi, protože když dítě studuje, tak má*

¹⁹⁹ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

²⁰⁰ Respondentka7, říjen 2015, Přešov.

studovat, rodiny co se vzali, dostali půjčky ihned, nikdo se neptal, ti lidi to jsou ti 45cátníci, 50tníci oni si vybudovali to postavení tou umístěnkou a pak byl převrat a oni zůstali, dostali jiný prachy, ani neví, jak k tomu přišli, my dnes na té samé pozici se musíme propracovávat 20 let. Takže v tomhle směru je to nefér. Ale v těch svobodách. Nevím, jestli to není vysoká daň za ty svobody. Nebyla možnost cestovat, ale třeba profesně tak si myslím, že se měli lépe. Dostali práci hnedka po škole.“²⁰¹

Je těžké říct, zda dříve bylo lépe nebo ne. V současné době některé věci také nefungují, jak by měly. Zejména politický systém je špatný. Těž korupce a bezohlednost často významných představitelů státu. Zvýšená nezaměstnanost, nízké příjmy, špatná kvalita věcí, hospodářská situace. Většina podniků, kterými se Česká republika vyznačovala ve světě, je rozprodána. V současné době je též život v naší zemi pro obyčejného člověka mnohem náročnější. Převládá tvrzení, že každý „lump“ si tzn. „může dělat, co chce.“ Zhoršila se i zodpovědnost vůči ekologii a životnímu prostředí. Mezilidské vztahy a komunikace mezi lidmi se zhoršila. Masově využívaný internet a komunikace prostřednictvím něj ovlivnila vztahy mezi lidmi, zejména v mladé generaci. Doba je ovlivněná také nepřehledným množstvím informací, které nám poskytují média, mnohdy však neobjektivními a neúplnými.

Respondentka2: *„Rozhodně tu není dobře finančně, ani sociálně. Ani to hospodářství, spíš bych někteří ti mladí lidi inklinují zase zpátky na ten venkov, což se mi jediný líbí. Tady ty farmy, který znova zavádí, ty přírodní produkty. Ti mladí pochopili, že v té přírodě je podstata žítí, že to není o tom bydlet ve vile, v satelitu. To pak nakupuješ drahý hadry, seš od rána do večera v práci. Oni se to snaží obnovit na těch vesnicích, tu kulturu, to se mi líbí, jinak asi nic.*“²⁰²

Respondent8: *„Myslím, že kdyby dnes byl komunismus, tak by to bylo to nejlepší. Nebo ne nejlepší, ale vypadalo by to jinak. Nebránil bych se tomu. Nebylo by to jak dřív, že by si lidi nechali všechno diktovat. Když se podíváš do ulic, jaký tu je bordel, třetina lidí nepracuje, máme vysoký daně. Když někdo někomu ublíží, tak jde sedět pomalu i ta oběť. Je tady hodně to bezpráví, to za komunismu nebylo, jasně, i když to mělo nějaký mínusy. Třeba STB, nemohl si říct svůj názor, ale když se podíváš dneska, tak třeba*

²⁰¹ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

²⁰² Respondentka2, říjen 2015, Přešov.

chlap napsal článek na facebook a pak si pro něj přijeli vojáci a zatkli ho, takže se k tomu blížíme, k takové té totalitě. Nebo to jsem teda ted'ka aspoň četl.“²⁰³

Myslím si tedy, že každá doba má své pro i proti. Komunistický režim měl svá negativa a samozřejmě i pozitiva, dnešní doba nejinak. Záleží však co převažuje. Lidé, kteří znají dobu komunismu jen z doslechu, si představy o ní pouze utváří. Lidé, kteří ji zažili sice tvrdí, že tato doba byla lepší, ale zároveň si uvědomují, že i v dnešní době není vše zase tak špatné a je více možností, než bylo dříve. Zejména mladým lidem se otevírá svět. Ano musíme přihlédnout k okolnostem, které se v poslední době ve světě dějí, ale náš stát z globálního pohledu je relativně v bezpečí. A dříve taky nebyla naprostá idylka. Možná ohlédneme-li se do doby první republiky za vlády Tomáše Garrigua Masaryka. Tenkrát byl náš stát v rozkvětu a v mezinárodním měřítku na hodně vysoké úrovni. Ale to slyšíme všichni pouze jen z doslechu.

3.6.7 Pravý Čech

Pavel Vančura tvrdí, že „být Čechem je soukromá a osobní záležitost. Není to ale úplně závislé na naší vůli, neznamená to, že se jednoho dne probudíme, protřeme si oči a radostně zvoláme: Ejhle, ode dneška jsem Čech! Musíme k tomu mít určité předpoklady, doslova vrozené předpoklady: narodit se v ryze české rodině, kde se mluví česky. Co je podstatné: jazyk a zvyky, přenesené na nás v naší rodině; český jazyk, české tradice a česká kuchyně. To do nás vštípí českou identitu. Národní identitu. Ovšem je pravda, že bez základní školy absolvované s vlastivědou, diktáty se národní povědomí otupí.“²⁰⁴

„Co tedy formuje pravého Čecha? Je to opravdu dáno narozením, jazykem či stačí pouze přístup jednotlivce k české zemi a pocitu sounáležitosti?“

Snažila jsem se zjistit, jak si občané představují tzv. „*typického Čecha*“. Z výzkumů, uskutečněných v roce 1995 vyplynulo, že respondenti považovali za tzv. „*atributy češství*“ narození v České republice, české občanství, strávení většiny života na území České republiky, porozumění a schopnost domluvit se českým jazykem, respektovat normy vydané Ústavou České republiky a hlavně mít pocit být Čechem. Byl vyjádřen

²⁰³ Respondent8, říjen 2015, Přerov.

²⁰⁴ Cit. BROUČEK, Stanislav (ed.): *Češi – národ bez hranic. Výběr textů a diskuze ze semináře k problematice národního vědomí Čechů žijících v zahraničí. Příspěvek Pavla Vančury: Jsem Čech-osobní vyznání*. Praha. Etnografický ústav AV ČR, v.v.i.2011. S. 111. ISBN 978-80-87112-49-6.

také předpoklad, zda je důležité být křesťanem. Tento atribut byl považován v tehdejší době za nepřilíš důležitý.²⁰⁵

Nejdůležitějším a nejčastěji zmiňovaným důvodem je zejména pocit sounáležitosti k českému národu. Neméně důležité je dodržování určitých tradic a jiných zvyků a nestydět se za svou národnost. Není nutné se tu narodit, důležitý je postoj, jaký jedinec k národnímu celku zaujímá.

Respondent8: „Nemusí se tu jedinec narodit, ale měl by tu zemi nějakým způsobem poznat a nehanit ji, nedehonestovat. Nemusí být přímo hrdý na to, že je Čech, ale mít ji rád a hlavně umět státní hymnu.“²⁰⁶

Tyto státní symboly jako hymna, vlajka, znalost české historie, kultury a českého jazyka by tedy každý „pravý“ Čech nebo jedinec, který se za Čecha považuje, měl mít. Narození a příbuzenství již nehrají takovou roli, neboť jedinci se v České republice mnohdy buď ani nenarodí, ale posléze jsou zde vychováni a osvojí si českou kulturu a tradice nebo jedinci, kteří se zde sice narodili, ale odstěhovali se do zahraničí, a tudíž takové pouto a sounáležitost k českému národu nepocítují. Taktéž příbuzenské vazby jsou přeceňovány. Někteří jedinci, kteří odešli do zahraničí se za příbuznými sice vracejí, ale většinou pouze občas a k Čechám nijak zvlášť netíhnou, neboť si osvojili kulturu země, do které se přistěhovali.

²⁰⁵ Český sociálněvědní datový archiv. Sociologický ústav AV ČR v.v.i. ISSP 1995 „Národní identita I“ [online]. Dostupné z: <http://archiv.soc.cas.cz/sda-info>.

²⁰⁶ Respondent8, říjen 2015, Přerov

4. Závěr

Cílem práce bylo zjistit, jak nahlíží jednotlivé věkové kategorie na pojetí národní identity. Jednalo se o dvě věkové kategorie, konkrétně s respondenty ve věku 18ti až 30 let, v rámci kategorie první, a respondenty ve věku nad 60 let ve druhé. Předpoklad s jakým jsem k práci přistupovala, byl ten, že jelikož každá skupina vyrostla a byla vychována v jiné době, bude se i náhled a postoj k národu odlišovat. Domnívala jsem se, že starší generace Čechů, ovlivněná dřívějším režimem bude mít silnější pouto a vazbu k Čechům oproti generaci mladší, která je ovlivněná možností cestovat, žít a pracovat v zahraničí. Samozřejmě má i jiné, nové, pro starší generaci dříve neuvěřitelné možnosti. Výsledky byly získány prostřednictvím rozhovorů s jednotlivými respondenty. Je pravda, že tyto skupiny odlišuje velký věkový rozdíl. Možná když bych zahrнула ještě jednu věkovou kategorii, konkrétně ve věku 40 až 60 let, údaje by byly ještě zajímavější. Avšak i tak si myslím, že se mi podařilo získat důležité informace a určitě jsem si rozšířila obzory v rámci některých oblastí. Předpokládala jsem, že mladší generace Čechů nebude právě moc hrdá na to, že jsou Čechy, natož aby svou národnost prezentovala či dokonce vyzdvihovala v zahraničí. Ano je pravda, že někteří respondenti nad pojetím národní identity a vztahu ke své zemi do doby uskutečnění rozhovorů nepřemýšleli, ale ti kdo měli možnost buď vycestovat do zahraničí, spíše tedy na delší dobu, ať už pracovní či v rámci studijního pobytu, kde se setkali s velkým množstvím různých kultur a národností, přišli s tvrzením, že Češi jsou poměrně hrdí na svůj národ v cizině a nestydí se k němu přihlásit. Tohle zjištění mne velmi mile překvapilo. Mnoho jedinců, i když tedy poznali svět, se do Čech stále rádo vrací a cítí, že zde má své kořeny. U starší generace mne tento vztah až tak nepřekvapil, neboť s ohlednutím na dobu, kdy se nemohlo moc cestovat, tudíž nepoznali, jak se žije jinde, to není nic nového. Ano, u mladší generace je to dnes něco jiného neboť v rámci pracovních možností a pracovního uplatnění, zejména pokud jedinci dosáhli vyššího či vysokoškolského vzdělání, je nejspíše pobyt v zahraničí čeká. Je pravda, že výzkum v rámci mladší generace respondentů byl víceméně proveden v oblasti vysokoškolsky vzdělaných jedinců, tudíž byl-li by proveden mezi jedinci s nižším stupněm vzdělání, možná by výsledky byly jiné. Důvodů hrdosti k našemu státu je hned několik. Avšak i to se vyvažuje negativy. Jenže v současnosti víceméně všichni občané většiny států pocítují nespokojenost s určitými sférami veřejného života ve státě. A myslím si, že Česká republika je stále ještě poměrně stát, který má spíše více důvodů k hrdosti, než

naopak. Taktéž každá doba má své pro a proti. Nemůžeme říci, že dříve bylo lépe. Není tomu tak. Určitě mohlo být dříve lépe v určitých oblastech života, naopak však neměli některé možnosti, kterých můžeme využívat dnes. Záleží také, jak si jedinec svůj život ve státě uzpůsobí a co pro dobrou životní úroveň udělá.

Současně i se zaměřením na Evropskou unii, převládá názor, že Česká republika neměla vstupovat do této unie, neboť je to pro nás spíše nevýhodné než, aby to bylo ku prospěchu. Uvidíme však, jak se situace bude nadále vyvíjet v budoucnu.

Z hlediska vztahu majority vůči cizincům je zřejmé, že lidé zejména mladší generace, k nim přistupují tolerantně a vstřícně. Ano, jsou tu určité skupiny, o kterých je častěji slyšet a které máme spojeny spíše s negativním obrázkem. Ale pak jsou tu naopak skupiny jedinců, ke kterým jsme si vztah našli a bereme jako součást Českého státu. Hodně však záleží na osobní zkušenosti. A také starší generace je oproti mladší spíše uzavřenější vůči cizincům. Opakem je však vnímání imigrantů a celkově uprchlické otázky. To jsem ale ve své práci zjišťovat nechtěla.

Při zjišťování, co by mělo Čecha, dělat Čechem, převažuje názor, že je to zejména jeho postoj k národu a pocit sounáležitosti. Důležitá je také znalost českého jazyka, české historie, české hymny, kultury, tradic atd. Prvotní však je, zdali se jedinec hlásí ke svému národu. Narození a příbuzenství sice hraje určitou roli, ale už ne tak podstatnou. Není přece problém navštěvovat své příbuzné v domovské zemi jednou za čas a přitom žít a pracovat v zemi jiné, kde bychom již převzali způsoby tamějšího života, občanství a někdy též i sounáležitost k danému státu.

Cílem práce bylo zjištění rozdílu v rámci mezigeneračního pohledu na pojetí národní identity, a jak a v čem se vnímání jednotlivých skupin respondentů liší. Nazírání na národní identitu mezi jednotlivými skupinami respondentů je víceméně totožné. Ať už v názoru, kde se národní identita formuje, nebo kdo ji ovlivňuje, ale i v pojetí národní identity. Jedná se o vztah ke svému národu, a jaký postoj k němu daní jedinci zauímají. Také pouto k české zemi je důležité. Tudíž rozdíl mezi skupinami není patrný. Vnímání národní identity tedy není ovlivněno věkem. Většina, ať již mladších či starších občanů pociťuje pouto ke své zemi a je na ni i patřičně hrdá. I když každý jedinec má své osobní zkušenosti z minulosti, postoj k národní identitě je víceméně kladný. Stále se většina Čechů hlásí ke svému národu, pociťuje určitou sounáležitost s Českým státem, i když by to na první pohled nemuselo být zřejmé.

5. Seznam zdrojů

- ANDERSON, Benedict: *Představy společnosti. Úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha. Karolinum. 2008. S. 253. ISBN 978-80-246-1490-8.
- BAUMAN, Zygmund: *Globalizace. Důsledky pro člověka*. Praha. Mladá fronta. 2000. S. 149. ISBN 80-204-0817-7.
- BAUMAN, Zygmunt: *Tekutá modernita*. Praha. Mladá fronta. 2002. S. 343. ISBN 80-204-0966-1.
- BROUČEK, Stanislav, Grulich, Tomáš: *Krajané a česká republika. Hledání možností k nové otevřené spolupráci*. Praha. Etnologický ústav. 2009. S. 83. ISBN 978-80-87112-23-6.
- BROUČEK, Stanislav (ed.): *Češi – národ bez hranic. Výběr textů a diskuze ze semináře k problematice národního vědomí Čechů žijících v zahraničí. Příspěvek Pavla Vančury: Jsem Čech-osobní vyznání*. Praha. Etnografický ústav AV ČR, v.v.i.2011. S.238. ISBN 978-80-87112-49-6.
- DRBOHLAV, Dušan a kol: *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha. Sociologické nakladatelství Slon. 2010. S. 204. ISBN 978-80-7419-039-1.
- ERIKSEN, Thomas Hyllan: *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Praha: Triton. 2008.S. 352. ISBN 978-80-7254-925-2.
- ERIKSEN, Thomas-Hylland: *Etnicita a nacionalismus. Antropologické perspektivy*. Praha. Slon. 2012. S. 352. ISBN 978-80-7419-053-7.
- GELLNER, Ernest, André: *Národy a nacionalismus*. Praha. Hříbal. 1993. S. 17-18. ISBN 80-900892-9-1.
- GELLNER, Ernest, André: *Nacionalismus*. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2003. S. 133. ISBN 80-7325-023-3.
- HENDL, Jan: *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha. Portál. 2005. S.407. ISBN 80-7367-040-2.

- HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Praha: SLON. 2001. S.210. ISBN 80-85850-97-4.
- HROCH, Miroslav: *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: SLON. 2009. S.315. ISBN 978-80-7419-010-0.
- HROCH, Miroslav: *Na prahu národní existence*. Praha: Mladá fronta. 1999. S.275. ISBN 80-204-0809-6.
- HRUBÝ, Karel, BROUČEK, Stanislav: *Češi za hranicemi na přelomu 20. A 21. století. Symposium o českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu*. Praha. Karolinum. 2000. S. 339. ISBN 80-7184-932-4.
- KLICPEROVÁ-BAKER, Martina, FEIERABEND, Ivo. K. a kolektiv: *Demokratická kultura v České republice. Občanská kultura, étos a vlastenectví ze srovnávacího pohledu*. Praha. Academia. 2007. S. 285. ISBN 978-80-200-1433-7.
- MALINA, Jaroslav: *Antropologický slovník*. Brno. Akademické nakladatelství CERM. 2009. S. 4736. ISBN 978-80-7204-560-0.
- MAŘÍKOVÁ, Hana, PETRUSEK, Miloslav, VODÁKOVÁ, Alena a kol.: *Velký sociologický slovník*. Praha. Karolinum. 1996. S. 747. ISBN 80-7184-164-1.
- MULLER, Karel: *Politická sociologie: politika a identita v proměnách modernity*. Praha. Portál. 2008. S. 216. ISBN 978-80-7367-380-2.
- PLECITÁ, Klára: *Národní identita a vztah k Evropské unii. Česká republika v západo-a středo-evropském srovnání*. Praha. Národohospodářský ústav Josefa Hlávky. 2011. S. 65. ISBN 978-80-86729-71-8.
- ROSŮLEK, Přemysl, CABADA, Ladislav: *Evropa národů, patriotů a integrace*. Pelhřimov. Aleš Čeněk. 2002. S. 166. ISBN 80-86473-13-9.
- SMITH, Anthony, D.: *Myths and memories of the nation*. New York. Oxford. 1999. S. 281. ISBN 0-19-829684-3.
- SMITH, Anthony D.: *National identity*. London:New York. Penguin Books. 1991. S. 226. ISBN 0-87417-203-9.

STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet: *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Sdružení pomocné ruce Brno. Boskovice: Albert, 1999. S. 194. ISBN 80-85834-60-X.

ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára: *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. S. 384. ISBN 978-80-7367-313-0.

TESAŘ, Filip: *Etnické konflikty*. Praha. Portál. 2007. S. 251. ISBN 978-80-7367-097-9.

VLÁCHOVÁ, Klára, ŘEHÁKOVÁ, Blanka: *Česká národní identita po zániku Československa a před vstupem do Evropské unie. Sociologická studie*. Praha. Sociologický ústav Akademie věd České republiky. 2004. S. 39. ISBN 80-7330-066-4.

Český sociálněvědní datový archiv. Sociologický ústav AV ČR v.v.i.[online]. Dostupné z: <http://archiv.soc.cas.cz/sda-info>

Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR [online]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/>

Evropská unie [online]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/basic-information/about/index_cs.htm